

SANASTOKESKUS TSK • TERMINOLOGICENTRALEN TSK

Palo- ja pelastussanasto,
semanttinen web,
Termit ja metsä,
uusia hankkeita,
tullitermejä,
Språkkriktighetsboken,
forum shopping...

4 | 2005

TERMINFO

THE FINNISH TERMINOLOGY CENTRE TSK

TERMINFO

26. vuosikerta • numero 4 | 2005

JULKAISIJA Sanastokeskus TSK ry
PÄÄTOIMITTAJA Lena Jolkkonen
TOIMITUSSIHTEERI Anu Ylisalmi
TOIMITTAJA Sirpa Suhonen (Summaries)
TOIMITUSNEUVOSTO Marja Hamilo, Jukka Ihanus, Lena Jolkkonen, Arto Leinonen, Ari Muhonen, Matti Ojala, Ari Penttilä, Mikael Reuter, Seija Suonuuti
PAINOPIIKKA Forssan Kirjapaino Oy, Forssa 2005
KUSTANTAJA Stellatum Oy
Upseerinkatu 1, 02600 Espoo
puh. (09) 5421 0100
faksi (09) 5421 0170
<http://www.stellatum.fi>

TILAUKSET JA OSOITTEENMUUTOKSET

Stellatum Oy/Tilaaajapalvelu
Upseerinkatu 1, 02600 Espoo
puh. (09) 5421 0100
tilaaajapalvelu@stellatum.fi
<http://www.stellatum.fi>

TILAUSHINNAT SUOMESSA

Terminfo ilmestyy neljä kertaa vuodessa.
Kestotilaus (laskutusväli 6 kk) 2 x 19 €, yhteensä 38 €
Kestotilaus (laskutusväli 12 kk) 35 €
Määräaikaistilaus (12 kk) 39 €
Irtonumero 10 €

TILAUSEHTO

Kestotilauksena tilattu lehti tulee tilaajalle tilausjakso kerrallaan ilman eri uudistusta, kunnes tilaaja joko muuttaa sen määräaikaiseksi tai lopettaa tilauksen. Tilauksen hinta on tilausjakson alussa voimassa oleva hinta, joka on painettu lehteen. Tilauksen voi keskeyttää ennen tilausjakson loppua. Peruutus on tehtävä vähintään kaksi viikkoa ennen uuden tilausjakson alkamista. Mikäli peruutus ei saavu määräaikaan mennessä, laskutetaan tilaajan saamat lehdet irtonumerohintaan sekä peruutuksen aiheuttamat kulut 6 €. Tilausehdot löytyvät lehden jokaisesta numerosta. Osoitetietoja ei luovuteta Stellatum Oy:n ulkopuolelle.

IRTONUMEROMYYNTI

Stellatum Oy/Tilaaajapalvelu
tilaaajapalvelu@stellatum.fi
Akateeminen Kirjakauppa,
Suomalainen Kirjakauppa ja
Turun Kansallinen Kirjakauppa.

ISSN 0358-7517

SISÄLLYS

Tietotyötä aidoimmillaan <i>Lena Jolkkonen</i>	3
Matti Ojala – sanastotyön puolestapuhuja sosiaali- ja terveyssektorilla <i>Terhi Lammi</i>	4
Palo- ja pelastussanasto valmistumassa <i>Sirpa Suhonen</i>	7
Online Glossary of Customs Terms – tullitermejä suomeksi, venäjäksi ja englanniksi <i>Jenni Kouri</i>	10
Antikvitetshandlaren som terminolog <i>Christer Laurén</i>	13
Suomalainen semanttinen web perustuu ontologiseen sanastotyöhön <i>Katri Seppälä, Anu Ylisalmi & Eero Hyvönen</i>	14
Niin metsä vastaa... Terminologit metsää tutkimassa Aleksanteri-instituutin seminaarissa <i>Pirjo Lehtiniemi</i>	16
Sanastokeskuksessa käynnistynyt uusia hankkeita <i>Tuula Kuoppala & Lena Jolkkonen</i>	18
Termiharava	20
Kirjallisuutta	21
Summaries	24

Lukijapalautetta voi lähettää Sanastokeskukseen (osoite alla) tai sähköpostitse osoitteeseen terminfo@tsk.fi

TERMINFO INTERNETISSÄ <http://www.tsk.fi/fi/ti>

SANASTOKESKUKSEN YHTEYSTIEDOT

osoite Albertinkatu 23 A 12
00120 Helsinki
puhelin (09) 2709 1060
faksi (09) 608 859
sähköposti tsk@tsk.fi,
terminfo@tsk.fi
<http://www.tsk.fi>

TERMIPALVELU (MAKSULLINEN EI-JÄSENILLE)

puhelin (09) 608 876
sähköposti termipalvelu@tsk.fi

Tietotyötä aidoimmillaan

Terminologia on poikkitieteellinen tieteenala, ja sanastotyö on vaikeasti luokitettava toimiala. Valmiissa toimialaluokituksissa en ole vielä törmännyt luokkaan sanastotyö tai terminologia. Ongelma ei ole suuri, mutta käytännössä kysymys tulee eteen ainakin silloin, kun yritysluetteloiden innokkaat puhelinmyyjät yrittävät kauptata TSK:lle näkyvyyttä luetteloissaan, milloin minkäkin luokan alta, usein kuitenkin käänös- tai tulkkauspalveluiden tarjoajana. Näitä palveluita TSK:sta ei kuitenkaan ole saatavilla, joskin kääntäminen ja tulkkaus tietysti ovat lähialojamme, kuten myös vaikkapa kielenhuolto tai kieliteknologia.

Jonkinlaisen ahaa-elämyksen sanastotyön luonteesta koin pohtiessamme työsuojelusanaston työryhmän kokouksessa tietotyön käsitettä, jonka määritelmä työn tässä vaiheessa muotoutui seuraavanlaiseksi: työ, jossa on keskeistä tiedon vastaanottaminen ja käsittely sekä uuden tiedon tuottaminen. Esimerkit selventävät usein käsitteen sisältöä ja mieltiessämme mahdollisimman kuvaavaa esimerkkiä tietotyöstä oivalsimme nauraen, että juuri se, mitä olimme tekemässä, eli sanastotyö on tietotyötä aidoimmillaan. Sanastotyössä nimenomaan kootaan tietoa ja muokataan sitä niin, että syntyy uutta, jäsennellympää tietoa.

Työsuojelusanaston työryhmässä tietotyön tekeminen on ollut myös parhaimmillaan. Työ sujuu kurinalaisesti ja olennaiseen keskittyen, työryhmässä olevien asiantuntijoiden eri näkökulmat täydentävät mukavasti toisiaan. Asiallisuudesta huolimatta myös huumoria riittää, ja naurunpyrskähdykset keventävät tuon tuostakin työntäyteisiä kokouksia. Kaikesta huomaa, että alan keskeisiä tahoja edustavat asiantuntijat hallitsevat asiansa hyvin. Lisäksi he ovat nopeasti omaksuneet sanastotyön keskeisimmät työmenetelmät ja ovat omista työkiireistään huolimatta sitoutuneet projektiin hyvin. Analyttinen ajattelutapa ja kiinnostus kieleen luovat hyvät edellytykset menestykselle sanastotyölle. Työn hauskuudesta huolimatta koko päivän kestävässä kokouksissa huomaa myös tietotyön vaativuuden. Iltapäivällä kokouksen päättyessä kaikilla on jo takki tyhjänä ja aivot vaativat lepoa ajattelutyöstä.

Kaikissa toimialakohtaisissa sanastohankkeissamme alan asiantuntijat osallistuvat projekteihin muiden töidensä lomassa. Tiukoissa työtilanteissa motivaation osallistua sanaston tekoon täytyy olla hyvä, jotta kokouksiin valmistautuminen ja osallistuminen onnistuvat. Mutta työ tekijäänsä kiittää. Tuloksena on tietysti konkreettinen sanasto, ja sen lisäksi moni asiantuntija on kertonut meille, että alan keskeisten käsitteiden määrittäminen on ollut hyvin opettavaista. Itsestään selvänä pidetty asia ei ehkä ollutkaan sitä, kun käsitteen rajausta pohdittiin tarkemmin, eikä kollega yllättäen näe käsitteitä aivan samalla tavalla, kuin mitä itse on tottunut ajattelemaan.

Hyvää loppuvuotta kaikille lukijoille!

Lena Jolkkonen

Lena Jolkkonen
lena.jolkkonen@tsk.fi
päätoimittaja

Matti Ojala – sanastotyön puolestapuhuja sosiaali- ja terveyssektorilla

Terhi Lammi

4

Yliääkäri *Matti Ojala* työskentelee Stakesissa luokituskeskuksen johtajana. Vuoden alusta lähtien hän on ollut Sanastokeskus TSK:n hallituksen jäsen. Ojala oli hallituksessa myös vuosina 1995–96.

Lääkäriperheen poika

Matti Ojala pääsi ylioppilaaksi vuonna 1965 Tampereelta ja lähti Helsinkiin opiskelemaan lääketiedettä. Hänen isänsä oli Tampereen keskussairaalassa johtavana lääkärinä. "Lääkärin ammattihan kulkee usein suvussa samoin kuin vaikka papin tai suutarinkin. Ydinfysiikka olisi myös ollut mielenkiintoista, mutta ajattelin, että lääketieteelliseen on helpompi päästä, niin hain sinne. Ja nykyinen työhän on hyvä esimerkki siitä, että lääkärin koulutus tarjoaa monia vaihtoehtoja", Ojala kertoo.

Opiskelu kesti kuusi vuotta, ja sinä aikana Ojala työskenteli muun muassa patologina, lastenlääkärinä ja lääkintävahtimestarina. Valmistumisen jälkeen hän meni töihin Kuntoutussäätiölle, jossa työskenteli viitisen vuotta. "Siellä olin mukana erilaisissa tutkimushankkeissa. Samoihin aikoihin olin myös Kansaneläkelaitoksella toimikuntalääkärinä. Sitten vuonna 1979 sosiaalihallituksessa tuli hakuun yliääkäri viransijaisuus. Minua kehoitettiin hakemaan sitä ja sainkin paikan. Seuraavana vuonna minut nimitettiin virkaan", Ojala muistelee uransa alkuaikoja. Vuonna 1992 sosiaali- ja terveyshallituksen tilalle tuli Stakes, sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus, jossa Ojala nykyään työskentelee.

Yhteistyö edellyttää yhteistä kieltä

Moniammatillinen ja eri toimialojen yhteistyö on ollut Ojalan työssä mukana alusta asti. "Sekä Stakesissa että Kuntoutussäätiössä työn lähtökohtana oli sosiaali- ja terveydenhuollon yhteistyö. Yritin sosiaalihallituksessa työskennellessäni omalta osaltani viedä eri alojen ja näiden asiantuntijoiden yhteistyötä eteenpäin, mutta aika ei ollut kypsä."

Ojalan mukaan eri alojen yhteistyöhön tarvitaan yhteistä kieltä. Kun ymmärtää, mistä toinen osapuoli puhuu ja mitä hän tarkoittaa, silloin voidaan asettaa yhteisiä tavoitteita ja jakaa vastuuta oikeille tahoille. Yhteiseen kieleen pyrkimisen tueksi on kehitetty esimerkik-

Matti Ojala on Stakesin luokituskeskuksen johtaja.

si Maailman terveysjärjestö WHO:n ICF-luokitus eli Toimintakyvyn, toimintarajoitteiden ja terveyden kansainvälinen luokitus, joka on rinnakkainen ICD-10-tautiluokitukselle. Se on suunniteltu käytettäväksi sekä väestön että sosiaalisen ja fyysisen elinympäristön kuvaamiseen eri toimialoilla.

"Hyvinvointiyhteiskuntahan tarkoittaa sitä, että kukaan julkisen sektorin toimija hoitaa oman vastuunsa arkipäivän rakenteellisten ratkaisujen tekemisestä niin, että meidät erilaiset ihmiset ja meidän tarpeemme otetaan huomioon. Liikenteessä ja digitaaliteknologiassa nykyään jo aika hyvin toteutuu esteettömyys, mutta esimerkiksi vanhusten ja vaikeavammaisten asunnonmuutostöistä vastaa edelleen sosiaalishallinto, vaikka se oikeastaan kuuluisi asuntoviranomaisille. Kehitystä on tapahtunut, mutta parannettavaakin on paljon", Ojala selvittää.

Työ Stakesin luokituskeskuksessa

Stakes on asiantuntijaviranomainen, yksi suurimpia sektoritutkimuskeskuksia Suomessa. "Stakesissa on hyvin aktiivinen tutkimus- ja kehittämissyhteisö. Valtion tutkimuslaitoksen vahvuuksia ovat moniammatillisuus ja kansainvälinen yhteistyö", Ojala kehuu työpaikkaansa. Stakesissa seurataan, mitä sosiaali- ja terveyssektorilla tapahtuu ulkomailla ja kotimaassa ja viedään tieto

jalostettuna eteenpäin sosiaali- ja terveyssektorille ja muuhun yhteiskuntapolitiikkaan.

Luokituskeskuksen tehtävä on tietämyksen hallinta eli tiedon infrastruktuurin termistöjen ja luokitusten kehittäminen ja ylläpito. Stakesin luokituskeskuksessa työskentelee Ojalan lisäksi vain yksi henkilö, kun Ilossa-Britanniassa vastaavassa laitoksessa on töissä sata henkilöä: "Meillä toinen hoitaa ICF:ää ja minä hoidan loput." Suomessa tietämyksen hallinnan asiantuntemus on sosiaali- ja terveyshallinnossa hajasijoitettua toimintaa. Yhteistyötä tehdään esimerkiksi Lääkäriseura Duodecimin, Suomen Kuntaliiton ja sosiaali- ja terveysalan ammattijärjestöjen sekä myös Sanastokeskus TSK:n ja Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen kanssa. "Ammattijärjestöjen asiantuntijat olivat esimerkiksi mukana kääntämässä ICF-luokitusta suomen kielelle; näin viedään yhteistä termistöä, yhteistä kieltä eteenpäin, järjestöjen omana asiana."

Terminologian ilosanoma

1990-luvulla Ojala kiinnostui lääketieteellisestä informatiikasta. "Olin tulossa erästä alan standardointikokouksesta Tampereelta vuonna 1993 ja ihmettelin bussissa ääneen vierustoverilleni, että jokin tässä ei nyt ole ihan kohdallaan. Vierustoverini olikin Tekniikan Sanastokeskuksen johtaja *Heidi Suonuuti*, joka myös arveli oman terminologisen kokemuksensa perusteella, ettei logiikka ole kunnossa tässä standardointityössä", Ojala muistelee.

Ojala vastasi silloin suomalaisesta edustamisesta Euroopan standardointikomitean terminologiatyöryhmässä, jossa laadittiin terveydenhuollon informatiikan alan standardeja, ja pyysi Suonuutia ryhmän kokoukseen ylimääräiseksi asiantuntijaksi. Suonuuti otti mukaansa myös Ruotsin Tekniska nomenklaturcentralenin (TNC) edustajan *Kjell Westerbergin*. "Niin heitä oli kaksi pohjoismaisen koulukunnan edustajaa panemassa kuriin ja järjestykseen tätä terveydenhuollon tietämyksenhallinnan ja luokitusten asiantuntijaryhmää. He toivat lääketieteellisen informatiikan piiriin tietoisuuteen sen, että on olemassa standardoitu systemaattinen terminologinen menetelmä tällaista työtä varten."

Kun WHO:ssa ruvettiin rakentamaan ICF-luokitusta vuonna 1995, Ojala kehotti terveydenhuollon standardointityöryhmässä saavutetun menestyksen innoittamana ICF-luokituksen kehittäjiä tutustumaan sanastotyön kansainvälisiin ISO-standardeihin, jotta määritelmät tulisivat tehdyiksi systemaattisesti. "Kyllä he siitä innostuivatkin. Heidi kävi keskusteluja muun muassa WHO:n

terminologin *Pierre Lewallin* kanssa, mutta WHO halusi valitettavasti kaikesta huolimatta määritellä luokituskäsitteet omien asiantuntijoihensa voimin. Jotain sentään saatiin menemään perille, ja terminologinen ymmärrys WHO:ssa on kehittynyt sen jälkeen huomattavasti", Ojala miettii.

"Käsiteanalyysi on opettanut ajattelemaan asioita uudella tavalla. Heidi Suonuutille kuuluu suuri kiitos siitä, että pääsin aiheeseen sisälle ja opin ymmärtämään tämän viisauden. Sanastotyöhän edistää muun muassa ammattikuntien itseymmärrystä ja ymmärrystä siitä, mitä muut tekevät. Excelin lisäksi käsitelmäärittelytyö on ollut toinen todellinen kultajyvä tässä ammattiuran aikana. Oli hauskaa päästä Heidinkin kanssa viemään terminologian ilosanomaa WHO:lle ja muualle. Heidi oli aivan ainutlaatuinen sanastotyön lähettiläs", Ojala kehuu.

Sosiaali- ja terveysalan termistön kehittäminen

Sanastotyön menetelmiä ryhdyttiin soveltamaan Suomessa vuonna 1994 kansallisessa sosiaali- ja terveydenhuollon asiakas- ja potilasasiakirjamäärittelytyössä. Stakes ryhtyi myös tekemään sähköisen potilasasiakirjajärjestelmän tueksi sanastoja, yhteistyössä TSK:n kanssa. Tähän mennessä 250 sähköisiin potilasasiakirjajärjestelmiin liittyvää käsitettä on määritelty ja julkaistu, ja työ jatkuu.

1990-luvun loppupuolella ja vuonna 2003 käynnistivät sosiaali- ja terveysalan makropilottihanke ja alueelliset kehittämishankkeet, joissa sovellettiin uutta tieto- ja viestintätekniikkaa sosiaali- ja terveyspalvelujen kehittämiseen. Parhaillaan Stakesin luokituskeskuksen tärkein haaste on digitaalisen potilasasiakirjajärjestelmän koodistopalvelun kehittäminen; vuoden 2007 lopussa pitäisi ympäri maata olla käytössä yhdenmukainen koodistojärjestelmä. Tietokoneita varten tarvitaan erilaisia käsitelmäärittelyjä kuin ihmisiä varten, joten perinteinen terminologinen määritelmä ei ole sellaisenaan käytettävissä termin semanttisen verkon luomiseen. ATK:ta varten termimäärittely tapahtuu attribuomalla ominaisuudet ja määrittämällä mitä eri käsitteiden väliset suhteet tarkoittavat. Tätä määrittelymallia käytetään rakennettaessa muun muassa referenssitermistöjä, joihin siirtyminen on nykyään vallalla oleva kehityssuunta.

"Referenssitermistöä käytettäessä on mahdollista rakentaa niin sanottuja älykkäitä päättelyketjuja, joista selviää esimerkiksi mitä asioita on otettava huomioon eri ongelmien hoitamisessa. Lisäksi ydintermeistä on mahdollista rakentaa suorat linkit lääketieteellisiin julkaisuihin ja muihin ohjeistoihin", Ojala kertoo.

Terminologian tulevaisuudennäkymiä

Ojalan mielestä sosiaali- ja terveysalan termistöjä ei kannata kehittää erikseen, vaan ne tulisi kytkeä laajempaan kokonaisuuteen. Tästä syystä Stakes onkin mukana Suomalaiset semanttisen webin ontologiat -hankkeessa (FinnONTO), jossa luokituskeskus osallistuu vanhusten asumiseen liittyvän käsitteistön määrittelyyn. Ontologisia työkaluja voidaan hyödyntää esimerkiksi referenssitermistöjen kehittämisessä.

Terveydenhuollon tunnetuin referenssitermistö on SNOMED CT, Yhdysvaltain patologi yhdistyksen CAP:n omistama termistö, johon on koodattuna yli 360 000 käsitettä ja niiden väliset suhteet. Tällaisten uudenlaisten järjestelmien ongelmana on niiden haavoittuvuus: lääketiede ja tutkimusmenetelmät kehittyvät koko ajan ja muutosten myötä järjestelmään merkityt suhteet on päivitettävä, mikä vaatii käsityötä. Tästä syystä Yhdysvaltain patologi yhdistys on ehdottanut, että perustettaisiin kansainvälinen SNOMED CT -standardointiorganisaatio, jossa eri valtiot yhdessä päivittäisivät tätä laajaa termistöä. Mikäli Suomi liittyy organisaation jäseneksi, pitää muun muassa Suomessa käytettävään potilasasiakirjojen termistön olla yhdenmukainen perustermistön eli SNOMED CT:n kanssa. Myös uusien luotavien termistöjen tulisi noudattaa SNOMED CT:ssä käytettäviä sääntöjä.

Suomessa sosiaali- ja terveydenhuollon eri ammattialojen sanastotyö on lääkärintyötä lukuun ottamatta vasta aluillaan. *Lääketieteen termit* -sanakirjassa on noin 30 000 termiä, mutta muiden ammattialojen termistöissä on vasta noin 500–1000 termiä. SNOMED CT:n, jos sen lisenssi hankitaan, kääntäminen suomeksi on hidasta ja kallista työtä, koska esimerkiksi työntekijöiden vastuut ja lainsäädäntö ovat Suomessa erilaiset kuin Yhdysvalloissa. Silti Ojala uskoo, että Suomessa otetaan seuraavan kymmenen vuoden aikana jokin kan-

sainvälinen referenssitermistö oman kansallisen termityön pohjaksi, koska määrittelytyön tekeminen alusta asti Suomessa ei ole järkevää.

Sanastotyön tulevaisuuteen saattaa Ojalan mukaan vaikuttaa myös filosofi *Barry Smithin* näkemys terminologiasta. "Smith väittää wüsteriläisen ajattelun olevan silkkää roskaa. Odgenin kolmio, jossa on käsite, tarkoite ja termi, on hänen mielestään turha. Käsite, joka on abstrakti, pitäisi heittää romukoppaan ja puhua vain tarkoitteesta. Smith perustelee tätä sillä, että esimerkiksi lääketieteessä ei tehdä abstrakteja vaan hyvin konkreettisia asioita. TSK:n hallituksessakin on puhuttu tästä. Uskon, että se aiheuttaa jonkinlaista tutinaa termityöhön." Ojala arvelee, että käsitteen ja tarkoitteen välinen ero pitäisi tietojärjestelmäsovelluksia ajatellen olla näkyvässä, jotta tiedetään, kummasta kulloinkin on kyse.

Rentoutumista Lapin hangilla

Ojalan perheeseen kuuluu vaimo ja kaksi aikuista lasta. Hänen harrastuksensa ovat monipuoliset: kirjallisuutta ja taidehistoriaa, tietokonepelejä ja urheilua. Hän käy myös joka kevät Lapissa vaeltamassa juuri ennen lumien sulamista. "Siinä saa olla tarkkana, että pääsee vielä hiihtämään kurujen poikki takaisin maalikylille. Lumet sulavat siellä yhdessä yössä..."

Kirjoittajasta:

Helsingin yliopistossa suomen kieltä ja germaania filologiaa opiskeleva Terhi Lammi oli syksyn ajan Sanastokeskuksessa korkeakouluharjoittelijana.

LIITY SANASTOKESKUKSEN JÄSENEKSI!

Sanastokeskus TSK:n jäseneksi voivat liittyä yhteisöjen lisäksi myös yksityishenkilöt. Jäsenetuna saat muun muassa Terminfon, kutsun jäsentilaisuuksiin, säännöllisesti kuulumisia Sanastokeskuksen toimistosta sekä palveluitamme alennettuun hintaan.

Lisätietoja ja jäsenyyshakemuksen saat TSK:n WWW-sivuilta osoitteessa <http://www.tsk.fi>.

Palo- ja pelastussanasto valmistumassa

Sirpa Suhonen

Sanastokeskuksen viime vuosien laajin TSK-sarjassa julkaistava sanastohanke on nyt loppusuoralla. Palontorjuntasanaston uudistamishanke alkoi keväällä 2003, ja uusittu sanasto valmistuu vuoden vaihteessa. Aikaa on kulunut, ja tekijäorganisaation nimikin ehti vaihtua. Työ alkoi Tekniikan Sanastokeskuksen nimen alla ja päättyi Sanastokeskus TSK:n viimeistelemänä.

Palo- ja pelastussanaston (TSK 33) pohjana on vuonna 1984 ilmestynyt *Palontorjuntasanasto* (TSK 6). Palontorjuntasanaston julkaisemisesta ehti kuluä lähes parikymmentä vuotta ja parikymmentä TSK-julkaisua ennen kuin vanhaa sanastoa ryhdyttiin uudistamaan. Kahdessakymmenessä vuodessa ehtii tapahtua paljon alalla kuin alalla eikä palo- ja pelastusala ole poikkeus – ala ja sen myötä kielikin on uudistunut, säädöksiä on muutettu, alasta on uutta tutkimustietoa ja paloturvallisuutta lisäävät laitteet ja palokuntien käyttämä kalusto ovat kehittyneet. Sanaston päivityksen tarve oli siis ilmeinen.

Rahoituksen hankkiminen sanastolle oli aivan oma projektinsa, sillä pelkästään siihen meni vuosi ennen kuin varsinainen sanastohanke saatiin käyntiin. Lopulta rahoitus kuitenkin järjestyi: uudistamishankkeen rahoittajat ovat Palosuojelurahasto, Palonehkäisyn erikoisrahasto, Jenny ja Antti Wihurin rahasto, sisäasiainministeriön pelastusosasto, ympäristöministeriön asunto- ja rakennusosasto, Häätäkeskuslaitos ja Rakennusteollisuus RT.

Sanastoa laadittaessa tehtiin tiivistä yhteistyötä monien eri palo- ja pelastusalan tahojen ja asiantuntijoiden kanssa. Rahoittajien lisäksi työryhmässä olivat edustettuina Finlands svenska brand- och räddningsförbund, Helsingin kaupungin pelastuslaitos, Pelastusopisto, Suomen Palopäälystöliitto, Suomen Pelastusalan Keskusjärjestö, Turvatekniikan keskus, Vakuutusyhtiöiden keskusliitto ja VTT Rakennus- ja yhdyskuntatekniikka. TSK:lla oli päävastuu projektin toteuttamisesta ja työryhmän vetäjänä toimi terminologi *Sirpa Suhonen*.

Sanaston tavoite

Projektin tavoitteena oli laatia ajanmukainen sanasto, joka selvittää käsitteiden sisällöt ja antaa tarvittavat suositukset suomenkielisestä ammattitermistöstä. Valmiissa sanastossa on reilut 700 käsitettä. Sanaston määritelmät ja huomautukset laadittiin suomeksi, suomenkielisten termien vastineet koottiin myös ruotsiksi, eng-

lanniksi, saksaksi ja venäjäksi. Uuden sanaston laajuus ja kielet ovat siis samat kuin vanhassa sanastossa, mutta luonnollisesti vanhentunutta aineistoa karsittiin pois ja vastaavasti uusia aihealueita lisättiin uuteen sanastoon. Varsinkin palotieteeseen, toiminnalliseen paloturvallisuuteen, riskienhallintaan, savun leviämisen estämiseen ja savunpoistoon, pelastusvälineisiin sekä vaaroihin liittyvää termistöä lisättiin uuteen sanastoon.

Palo- ja pelastussanastolla – kuten sanastoilla yleensäkin – pyritään parantamaan alan viestintää ja ehkäisemään väärinkäsityksiä. Oikein käytetyillä ja oikein ymmärrettyillä termeillä on merkitystä. Esimerkiksi onnettomuustilanteissa nopea toiminta on tarpeen, ja silloin palomies X:n ja palomies Y:n on syytä puhua sellaisilla termeillä, jotka molemmat ymmärtävät samalla tavalla. Ei ole aikaa kysellä ”Mitä sä tarkoitat *oksaliittimellä*, onkse tää?” Termeillä on myös taloudellista merkitystä. Jos viranomaiset edellyttävät, että rakennuksessa on *turvalaistus*, ja suunnittelija suunnittelee sinne vain *varavalaistuksen*, virheen korjaaminen voi tulla kalliiksi.

turvavalaistus

ei: hätävalaistus; varavalaistus (1)
sv säkerhetsbelysning; nödbelysning
en emergency lighting; safety lighting
de Notbeleuchtung *f*
ru аварийное освещение *n*

normaalin valaistuksen virransyötön häiriintyessä käytettävä valaistus

varavalaistus (2)

sv reservbelysning
en stand-by lighting; standby lighting
de Behelfsbeleuchtung *f*; Ersatzbeleuchtung *f*
ru резервное освещение *n*

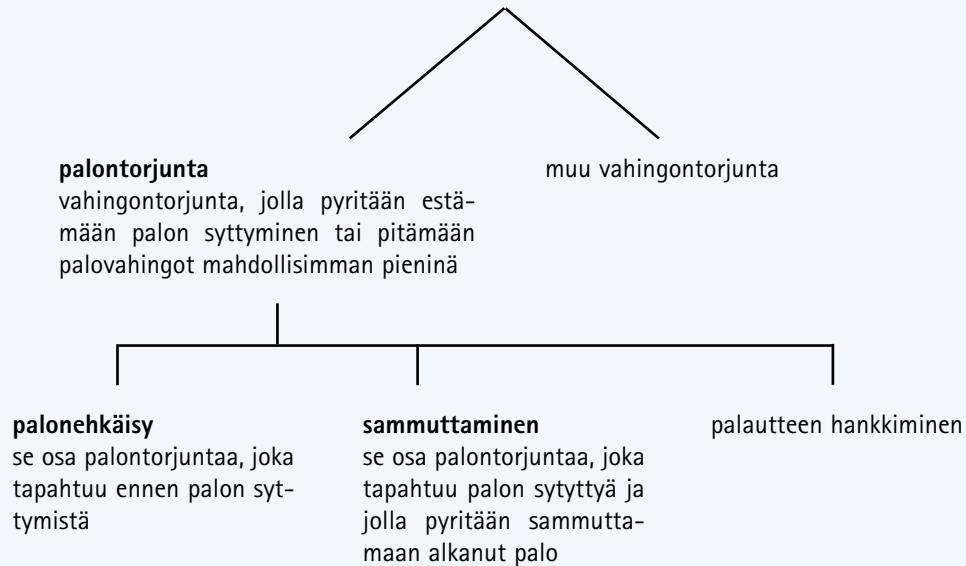
turvavalaistuksen osa, jonka tarkoitus on taata normaalin toiminnan jatkuminen oleellisesti muuttumattomana

Sanaston aihealueet

Palokuntien työ on paljon muutakin kuin vain tulipalojen sammuttamista. Itse asiassa nykyisin vain noin

vahingontorjunta

turvallisuutta tavoitteleva toiminta, jolla pyritään estämään onnettomuus tai pitämään onnettomuuden aiheuttamat vahingot mahdollisimman pieninä

Kaavio. Palontorjunta

15 prosenttia palokuntien saamista hälytyksistä koskee paloja. Sammutustöiden ja pelastustehtävien lisäksi palokunnat osallistuvat palojen ja muiden onnettomuuksien ehkäisyyn ja huolehtivat sairaankuljetuksista sekä ensiavun antamisesta.

Työryhmässä päätettiin kuitenkin, että tässä sanastossa keskitytään lähinnä paloon liittyviin käsitteisiin ja että muista alaan liittyvistä aihealueista otetaan mukaan vain keskeisimpiä käsitteitä. Sanaston laajuus oli rajattu 700 käsitteeseen, ja jos aihealueita ei olisi rajattu melko tiukasti, sanasto olisi paisunut vaikka kuinka suureksi.

Sanastossa käsitellyt aihealueita ovat palaminen, palonehkäisy, pelastaminen ja sammuttaminen, pelastuskalusto, vaarat ja onnettomuudet sekä palo- ja pelastusalan organisaatiot ja nimikkeet. Palamisen alla käsitellään palamista fysikaalisena ilmiönä kuten erilaisia palamisen muotoja ja paloja, palon vaiheita ja palamistuotteita. Palonehkäisyyn taas kuuluu kaikki se toiminta, joka tapahtuu ennen palon syttymistä. Siellä käsitellään muun muassa riskienhallintaa, rakenteellista ja toiminnallista paloturvallisuutta, rakennuksesta poistumista ja

paloturvallisuutta lisääviä laitteita kuten paloilmottimia ja sammutuslaitteistoja.

Pelastamista ja sammuttamista käsittelevässä luvussa määritellään esimerkiksi erilaisia sammutustapoja, pelastusmuodostelmat, hätäilmoitukset ja hälytykset sekä sammutusvesihuoltoon liittyviä käsitteitä. Pelastuskalustoa käsittelevä luku on sanaston laajin: se sisältää yli 200 termitietuetta. Luvun aiheina ovat muun muassa suojavarusteet, sammutusvälineet, johdot, letkut, liittimet, pumput, tikkaat ja pelastusajoneuvot. Vaarat ja onnettomuudet -luku sisältää otsikon käsitteiden lisäksi palontutkintaan sekä vahinkoihin ja rikoksiin liittyviä käsitteitä. Sanaston viimeinen luku on omistettu palo- ja pelastusalan toimijoille eli itse järjestelmälle, nimikkeille ja tutkinnoille sekä organisaatioille.

Palo vai pelastus?

Palokuntien työn muuttuminen yhä enemmän muuhun kuin vain paloihin ja sammuttamiseen liittyväksi näkyy myös alalla käytetyissä termeissä. Kun aikaisemmin termien alkuosat olivat palo-alkuisia, nykyisin yhä useampi

onkin pelastus-alkuinen. *Palokunnasta* ei ole tullut pelastuskuntaa, sen sijaan suurimmissa kaupungeissa on *pelastuslaitoksia*. *Paloasema* ja *pelastusasema* sekä *palo-mies* ja *pelastaja* ovat synonyymejä. Palopaikalle ei saavu palokunnan yksikkö vaan *pelastusyksikkö*. Aiemmin oli olemassa palomiehen tutkinto, jonka pystyi suorittamaan Valtion palo-opistossa; nyt on *pelastajatutkinto*, jonka voi suorittaa *Pelastusopistossa*. Vanhassa Palontorjuntasanastossa oli 17 pelastaminen- tai pelastus-alkuista termiä, uudessa sanastossa vastaavia termejä on 50.

Uudessa sanastossa on esimerkiksi käsite *pelastustoimi* ja se on määritelty järjestelmäksi, jonka tehtävänä on huolehtia onnettomuuksien ehkäisystä, pelastustoiminnasta ja väestönsuojelusta. Vanhassa sanastossa käytetty termi oli palo- ja pelastustoimi. Silloin oltiin vielä sitä mieltä, että pelkkä pelastustoimi ei sovi, koska "se on liian laaja (hengenpelastus kuuluu uimaopetukseen, lääkintäviranomaiset huolehtivat yhdestä pelastamisen haarasta, haluttaessa voidaan puhua sielujenkin pelastamisesta)". Näinhän pelastaminen yleiskielessä ymmärretään edelleenkin, mutta palo- ja pelastusalalla käytäntö on yhä enemmän mennyt pelastus-termin käytön suuntaan. Palon muuttuminen pelastamiseksi kuvanee juuri palokuntien työtehtävien laajentumista paljolti muutakin kuin paloa koskeviksi. Esimerkiksi vuonna 2004 koko maassa pelastustoimi osallistui vajaan 12 000 palontorjuntatehtävään kun esimerkiksi sekä ensivastetehäviä että paloilmoittimen tai palovaroittimen tarkastus- ja varmistustehtäviä oli molempia noin 20 000.

Rajanveto yleis- ja erikoiskielen välillä

Palo- ja pelastussanastoa tehtäessä yleiskielen sanojen ja erikoiskielen termien välinen ero tuli välillä esiin selvästi. Sanastossa on melko runsaasti sellaisia termejä, jotka ovat myös yleiskielen sanoja. Näillä termeillä on oma erikoiskielinen merkityksensä palo- ja pelastusalalla, mutta yleiskielisinä sanoina niiden merkitys on väljempi. Yleiskielessä *palaminen* ja *liekehtiminen* voivat viitata samaan asiaan, mutta tällä erikoisalalla liekehtiminen on tiettytyypistä palamista. Liekehtiminen on määritelty palamiseksi, jossa kemialliset reaktiot tapahtuvat kaasussa. Yleiskielessä *sammuttaminen* ja *sammutus* ovat synonyymejä, mutta tässä sanastossa niiden välille on

tehty ero. Sammuttaminen on osa palontorjuntaa eli siinä sammutetaan sellaista tulta, joka aiheuttaa tai uhkaa aiheuttaa vahinkoa. Sammutus taas on vain palamisen lopettamista eli esimerkiksi kynttilä voidaan sammuttaa, vaikkei sen tuli uhkaisikaan aiheuttaa vahinkoa.

sammuttaminen

ei: sammutustyö; sammutustoiminta

sv släckning (1)

en fire fighting; fire extinguishment; fire extinguishing;

fire suppression; suppression

de Brandbekämpfung *f*

ru тушение *n* пожара

se osa palontorjuntaa, joka tapahtuu palon syttyä ja jolla pyritään sammuttamaan alkanut palo

Sammuttamisella pyritään poistamaan palamisen perusedellytykset. Jäähdytyksellä alennetaan lämpötilaa, tukahdutusella poistetaan happea, sammutusraivauksella palavaa ainetta ja inhibitiolla katkaistaan palamisen ketjureaktio.

sammutus

sv släckning (2)

en extinguishment

de Löschen *n*; Löschung *f*

ru тушение *n*

palamisen lopettaminen

Palo- ja pelastussanastossa on myös adjektiiveja, jotka yleiskielessä ovat varsin väljärajaisia, mutta joilla tällä alalla on tietty, rajattu merkitys. Esimerkiksi *syttävä* ja *syttymätön* tarkoittavat sellaista, joka voi tai ei voi syttyä tietyissä testausolosuhteissa. Yleiskielessä syttymättömänä voidaan pitää vaikkapa metallia, mutta sekin syttyy, kunhan kuumuus on tarpeeksi suuri.

Palo- ja pelastussanaston julkaisevat yhdessä Suomen Palopäälystöliitto ja Suomen Pelastusalan Keskusjärjestö, ja sanastoa voi kysellä ja ostaa niiden kautta. Sanasto tallennetaan myös TSK:n julkiseen TEPA-termipankkiin, jossa se on ilmaiseksi kaikkien kiinnostuneiden saatavilla.

Lisätietoja hankkeesta antaa Sirpa Suhonen, Sanastokeskus TSK, s-posti sirpa.suhonen@tsk.fi, puh. (09) 2709 1064.

Online Glossary of Customs Terms – tullitermejä suomeksi, venäjäksi ja englanniksi

Jenni Kouri

10

Joensuun yliopiston Tullitermihankkeessa vuosina 2002–2005 koottu tullialan sähköinen termitietokanta *Online Glossary of Customs Terms* julkaistiin Lappeenrannassa marraskuun puolivälissä. Hankkeen toteutuksesta on vastannut Joensuun yliopiston Savonlinnan koulutus- ja kehittämiskeskus, ja tärkeitä yhteistyökumppaneita hankkeessa ovat olleet Joensuun yliopiston kansainvälisen viestinnän laitos, Tulli, Rajavartiolaitos, Helsingin yliopiston käännöstieteen laitos, Pietarin valtionyliopisto ja Venäjän tulliakatemian Pietarin filiaali.

Tämä on ensimmäinen kerta, kun suomenkieliset tullialan termit on koottu yhteen sähköiseen tietokantaan. Vapaa, julkiseen käyttöön tarkoitettu sanasto on suunniteltu ensisijaisesti tullialalla sekä ulkomaankauppaan erikoistuneissa yrityksissä ja muissa organisaatioissa työskentelevien kääntäjien apuvälineeksi. Sanasto on kuitenkin kenen tahansa asiasta kiinnostuneen käytettävissä, ja se on nähtävillä Internet-osoitteessa <http://www.customsglossary.net>. Sanastosta ei ole julkaistu painettua versiota.

Lähes 500 tullialan käsitettä ja teksti-indeksi

Online Glossary of Customs Terms perustuu deskriptiivisen sanastotyön periaatteisiin. Tavoitteena on ollut Suomessa tullialalla käytettävien käsitteiden ja termien selvittäminen sekä niiden venäjän- ja englanninkielisten vastineiden etsiminen ja laatiminen. Sanasto koostuu lähes 500:sta tullialan käsitteestä ja niihin liittyvästä teksti-indeksistä, jonka avulla sanaston käyttäjä voi tutustua sanastossa oleviin termeihin tarkemmin niiden luonnollisessa kontekstissa. Koska sanasto on sähköisessä muodossa, sitä on helppo päivittää esimerkiksi käyttäjiltä saadun palautteen perusteella.

Sanaston lähtökohtana ovat suomenkieliset tullialan käsitteet. Lähtötermit on poimittu pääasiassa niin sanotuista auktorisoiduista lähteistä, kuten Euroopan unionin tullikoodeksista (Neuvoston asetus N:o 2913/92) ja sen soveltamisasetuksesta (Komission asetus N:o 2454/93). Lisäksi termejä on poimittu Suomen laeista ja lainsäädännön teksteistä, Tullin asiakirjoista sekä Tullihallinnon julkaisuista. Termejä on otettu mukaan myös

alan asiantuntijoiden tai tullialalla toimivien kääntäjien ehdotuksesta. Keskeisten tullitermien lisäksi sanasto sisältää termejä myös sellaisilta tullin toimintaan kiinteästi liittyviltä erikoisaloilta kuin ulkomaankaupasta, verotuksesta ja logistiikasta.

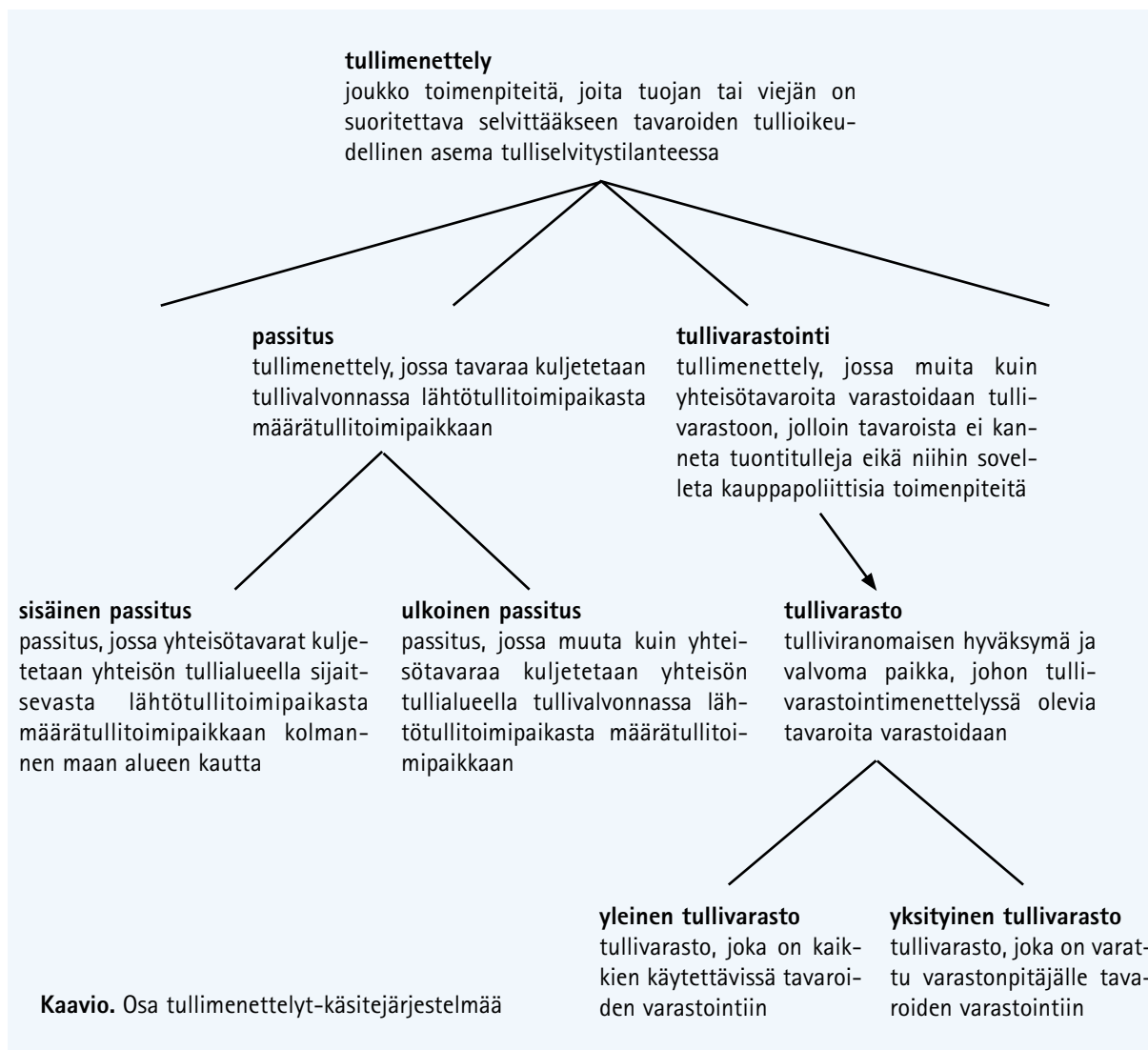
Sanaston rakenne ja käyttöominaisuudet

Online Glossary of Customs Terms on suunniteltu niin, että käyttäjä voi halutessaan hakea termiä joko aakkoskammun tai hakurobotin avulla. Hakurobottia käyttäessään käyttäjä kirjoittaa hakukenttään termin, jota etsii. Haku toimii kaikilla sanaston kolmella kielellä.

Termit esitetään tietokannassa termitietueina, joissa suomenkielinen lähtötermi on annettu ensimmäisenä. Sitä seuraavat järjestyksessä suomalaisen käsitteen määritelmä tai kuvaus, mahdollinen selite tai huomautus sekä venäjänkielinen ja englanninkielinen vastine.

Termitietueen jokaisessa kentässä olevan tiedon jälkeen on ilmoitettu lähde eli se, mistä termi, määritelmä tai selite on poimittu. Jos määritelmän lähteeksi on ilmoitettu "Tullitermihanke" alkuperäisen lähteen lisäksi, tämä tarkoittaa, että Tullitermihankkeessa mukana olleet terminologit ja alan asiantuntijat ovat muokanneet alkuperäistä määritelmää. Joskus terminologit tai asiantuntijat ovat tehneet määritelmän itse, jolloin lähteeksi ilmoitetaan pelkkä "Tullitermihanke". Vastineen kohdalla tämä tieto tarkoittaa, että hankkeen terminologi tai alan asiantuntija on varmistanut vastineen olevan käytössä, tai tarvittaessa he ovat luoneet sellaisen itse. Venäjänkielisten vastineiden painotukset näkyvät tietueessa punaisena.

Teksti-indeksillä tarkoitetaan sähköisten tullialan tekstien kokoelmaa. Valitsemalla termitietueen hyperlinkin käyttäjä pääsee tarkastelemaan termiä sen luonnollisessa kontekstissa teksti-indeksin avulla. Kaikki lähtötermit eivät toistaiseksi avaudu teksti-indeksissä, sillä näiden termien lähtötekstejä ei ole saatavilla sähköisessä muodossa eikä niitä sen vuoksi ole voitu sisällyttää teksti-indeksiin. Teksti-indeksi sisältää tällä hetkellä yli 50 eri lakia tai asetusta, jotka on tallennettu tietokantaan pykälän tai artiklan pituisina tiedostoina.

Näitä tiedostoja on teksti-indeksissä yhteensä yli 4 000.

Sanastotyön vaiheista Tullitermihankkeesta

Tullisanaston rakentaminen alkoi termi-inventaariosta, jolla tarkoitetaan lähtötermien poimimista suomenkielisistä tullialan teksteistä. Termi-inventaariosta ovat vastanneet ensi sijassa Tullitermihankkeen terminologit, mutta termilistat on kuitenkin käyty läpi yhdessä tullialan asiantuntijoiden kanssa. Työn on tehnyt erittäin haastavaksi se, ettei tullialan käsitteistöä ole aikaisem-

min koottu sanastoksi Suomessa ja käsitteet ovat vielä osittain vakiintumattomia. Tämän vuoksi alalla on runsaasti synonyymisia termejä. Sanastoon on otettu mukaan vain vakiintuneet varmat termit.

Käsitteanalyysivaiheessa käytiin läpi suomenkielisten käsitteiden sisältö yhdessä alan asiantuntijoiden kanssa. Tämän pohjalta laadittiin käsittekaaviot, joista ilmenevät käsitteiden väliset suhteet. Sanastoon on liitetty mukaan käsittekaaviot, joissa ovat mukana kaikki keskeiset tullialan käsitteet.

Lähtötermit on määritelty suomeksi, ja termeille on annettu sekä venäjän- että englanninkieliset vastineet

tai vastine-ehdotukset. Seuraavassa on muutama esimerkki sanaston peruskäsitteistä:

tullimenettely

joukko toimenpiteitä, joita tuojan tai viejän on suoritettava selvittääkseen tavaroiden tullioikeudellinen asema tulliselvitystilanteessa

ru таможенная процедура
ru таможенный режим
en customs procedure

tullioikeudellinen asema

tavaralla oleva yhteisötavaran tai muun kuin yhteisötavaran asema

ru таможенный статус товара
en customs status of goods

yhteisötavara

tavara, joka on kokonaan tuotettu Euroopan yhteisön tullialueella tai yhteisön ulkopuolelta tuotu tavara, joka on luovutettu vapaaseen liikkeeseen yhteisössä tai näistä yhteisön tullialueella tuotettu tavara

ru товар Сообщества
en Community goods

Englanninkieliset vastineet on suurimmaksi osaksi poimittu englanninkielisistä rinnakkaisteksteistä. Vastavia englanninkielisiä tullialaa käsitteleviä tekstejä on löytynyt suhteellisen helposti, sillä suomalaisesta tullijärjestelmästä puhuttaessa on usein kyse koko Euroopan yhteisöä koskettavasta asiasta. Vastineiden poiminnan jälkeen alan asiantuntijat ja tullialalla työskentelevät kääntäjät ovat tarkistaneet ja hyväksyneet englanninkieliset vastineet.

Venäläisten vastineiden löytäminen on ollut hankalampaa. Työtä on vaikeuttanut se, että Venäjän tullilainsäädäntö uudistui viimeksi vuonna 2004 ja tullialan käsitejärjestelmät Suomessa ja Venäjällä ovat kovin erilaiset. Silloin kun venäjänkielistä vastinetta ei ole löytynyt, terminologit ovat olleet yhteydessä venäläisiin alan asiantuntijoihin ja tehneet vastine-ehdotuksen, jonka asiantuntija on joko hyväksynyt tai hylännyt. Joissain tapauksissa terminologi on kääntänyt venäjäksi suomenkielisen määritelmän, jonka pohjalta venäjänkielinen alan asiantuntija on muodostanut käsityksensä siitä, mistä käsitteestä on kysymys ja löytänyt tai luonut termille vastineen.

Useimmat sanastossa olevat venäjänkieliset vastineet ovat toistaiseksi vastine-ehdotuksia. Tulevaisuudessa on erityisen tärkeää, että sanastoa päivitetään ja mahdolliset elinkelvottomat vastine-ehdotukset korvataan sellaisilla vastineilla, jotka ovat jo vakiintuneet esimerkiksi käytännön puhetilanteissa ja jotka myöhemmin vakiintuvat venäjän tullitermistöön.

Mitä seuraavaksi?

Vaikka sanasto on toistaiseksi suhteellisen suppea, Online Glossary of Customs Terms on oleellinen parannus aikaisempaan tilanteeseen, sillä siinä alan kirjallinen tieto on koottu yhdeksi kokonaisuudeksi ja tämä tieto on kaikkien saatavilla helppopääsysisessä muodossa Internetissä. Yhtenäisen sanaston avulla voidaan vähentää kielellisistä väärinkäsityksistä johtuvia viestintäongelmia ja parantaa rajaliikenteen sujuvuutta sekä helpottaa tullitoimenpiteitä.

Savonlinnan koulutus- ja kehittämiskeskus on käynnistämässä uutta sanastohanketta, joka alkaa vuoden 2006 alussa. Hankkeessa on tarkoitus päivittää ja ylläpitää tähän mennessä kerättyä tullisanastoa ja täydentää sitä logistiikan termeillä. Tämä *Glossary of Logistics and Customs Terms* eli LOCUS-sanasto julkaistaan vuoden 2007 lopussa. Lisäksi on vireillä rinnakkaishanke, jossa on tarkoitus kartoittaa Venäjän tullilainsäädännön käsitteitä ja etsiä tai luoda näille suomen- ja englanninkieliset vastineet.

Kirjoittajasta:

Jenni Kouri on toiminut Tullitermihankkeen terminologina vuodesta 2004. Hän on vastannut sanaston suomenkielisten määritelmien toimittamisesta ja englannin vastineiden etsinnästä.

Terminfo-lehden tilaukset:

www.stellatum.fi

☎ (09) 5421 0100

tilaajapalvelu@stellatum.fi

Antikvitetshandlaren som terminolog

Terminologens arbetsredskap, kännetecken, definitioner osv. används av många yrkesgrupper och i många sammanhang, t.ex. i ett sällskapsspel som Rappakalja, utan att man alltid ens är medveten om det. Vi skall se på ett fall.

Radio Vega har ett par år sänt ett program vintertid ungefär en gång i månaden. Lördagsprogrammet *Gammelt & Antikt* anlitar som sin expert antikhandlaren *Bernt Morelius*, innehavare av Old Times i Helsingfors.

När Morelius blir uppringd under en direktsändning står han ibland inför en mycket krävande uppgift. Den som ringer vet ibland inte ens vad det är för ett föremål han har framför sig och hans muntliga försök att beskriva föremålet kan vara bristfälligt. Det följande är ett utdrag ur en dialog i programmet:

Informant: sen har jag en annan underlig /- - -/ och den är en /- - -/ som hade precis likadana lock att när man öppnar det så är det ett hål i mitten. -

Morelius: ja - men det är -

Informant: det är mässing -

Morelius: men ett hål i mässing -

Informant: ja. -

Morelius: jaha - men -

Informant: så att att det är precis två likadana lock och när man tar upp dom där lockena så att är det ett hål bara. -

Morelius: jaha -

Informant: ja. -

Morelius: men den har inte haft en sån här mellanvägg som har slitits -

Informant: det är precis som en ask, det ser ut som en ask, och så tar man upp från båda hållena likadant. -

Morelius: ja-å, men men kunde det möjligen vara så att på det ena, i det ena locket så kunde det ha funnits en spegel - innanför locket -

Med terminologins termer uttryckt ger informanten/uppringaren två kännetecken i sin första replik: föremålet har lock och ett hål i mitten. Hans följande replik ger ett tredje kännetecken: materialet är mässing. Morelius ord "men ett hål i mässing" låter som en tveksam och undrande fråga men han inser rätt snabbt att det är fråga om en ask, redan innan informanten ger detta kännetecken. Därmed börjar Morelius få ordning på begreppsbeskrivningen eller definitionen som uppringaren

Christer Laurén

Fil. dr. Christer Laurén är professor i svenska språket vid Vasa universitet.

försökt sig på. Han har också insett att "hål" är ett klumpigt uttryck för att mässingsföremålet är en ask som är avsedd att förvara något i. Morelius frågar om en mellanvägg och om spegeln i locket visar att han för sig själv har en tanke om vad det är för ett föremål. Han kompletterar beskrivningen med två kännetecken för att pröva sin tysta hypotes om att det är fråga om en snusdosa. Det blir också slutsatsen han drar om föremålet:

Morelius: det är det absolut och snusdosor fanns det ren på 1700-talet, de kan vara ganska stora de kan till och med vara väldigt finurliga

/- - -/

Morelius: slutet av 1800-talet -

Informant: ja -

Morelius: för att då började såna här patent komma in och innan dess så så var de här dosorna mycket större och det finns till och med så där riktigt spännande kalenderdosor som har en färdig almanacka för hela året så man behöver inte byta om vilket är ju alltid besvärligt så här års när man ska flytta över. - den är ofta dessutom mycket vägledande med att sätta in en figur för när man ska klippa får och när man ska lägga ut nät och när man ska så och när man ska skörda, så att man inte behöver hitta på det själv.

Antikexperten lockar fram kännetecken efter kännetecken för att bygga upp en definition och med ledtrådar som givits korrigerar han felaktig information (hål!) och drar slutsatser om vilken klass av föremål saken hör till (snusdosor!). Men han är också underhållande och delar ut kulturhistoriskt vetande, t.ex. här om almanackan i snusdosan, som bara en mångsidigt bildad antikvitetshandlare kan göra. Därmed överträffar han med många hästlängder de formella expertprogrammen, som visserligen är förträffliga, t.ex. för hjärtdiagnoser, men som underhållning är mer än torftiga.

Suomalainen semanttinen web perustuu ontologiseen sanastotyöhön

Katri Seppälä, Anu Ylisalmi & Eero Hyvönen

14

World Wide Web (WWW) on tietotekniikan merkittävimpiä innovaatioita ja muodostaa tietoyhteiskunnan selkärangan. Aidosti hyödyllisten verkkopalveluiden tuottaminen on kuitenkin vaikeaa muun muassa siksi, että nykyisen Internetin sisältö on esitetty muodossa, joka on tarkoitettu lähinnä ihmisen eikä koneen tulkittavaksi. Koneen on vaikea palvella meitä älykkäästi, jos se ei ymmärrä välittämiään sisältöjä.

Ongelman ratkaisumalliksi on muodostunut WWW:n kansainvälistä kehitystä koordinoivassa W3C-järjestössä semanttinen web, jonka aktiivinen kehitystyö käynnistyi vuonna 2001. Semanttisen webin voi käsittää nykyistä WWW:tä täydentäväksi sisällölliseksi (meta)tietokerrokseksi, jonka avulla Internetin tietojärjestelmille voidaan kertoa WWW:n sisältöjen merkitys.

Tiedon esittäminen semanttisessa webissä perustuu täsmällisesti määriteltyihin, tietokoneelle ymmärrettäviin käsitelmalleihin ja sanastoihin, niin sanottuihin ontologioihin. Sovellukset voivat ontologioiden avulla hyödyntää verkottuneesti ja kustannustehokkaasti toistensa tietoja ja toiminnallisuuksia sekä tarjota ihmiskäyttäjille laadullisesti aiempaa parempaa, "älykästä" palvelua. Ontologian käsite on peräisin filosofiasta, jossa sillä tarkoitetaan olevaisen perimmäisen olemuksen tutkimista.

Ontologioiden rakentaminen ja käyttö

Ontologioiden perusideana on määritellä käsitteen (esim. *koira*) tai sen yksilön (esim. *Musti*) merkitys siihen eri tavoin liittyvien nimettyjen ominaisuuksien avulla. Ominaisuuksien arvoina on toisia käsitteitä ja tietoja. Ontologia muodostaa käsitteiden ja näiden ominaisuuksien semanttisen verkoston, jonka merkitys (semantiikka) kuvataan logiikan avulla. Tyypillisiä ominaisuuksia ovat esimerkiksi terminologiassa ja asiasanastoissa käytetyt ylä-alaluokka-, osa-kokonaisuus- ym. suhteet sekä käsitteen nimi. Määrittelyt ovat yleensä perinteisiä asiasanastoja monipuolisempia ja niissä huomioidaan se, että määritelmiä käyttää hyväksi tietokone erityyppisiin loogisiin tiedonhaku- ja päättelytehtäviin. Käsitteille yleisesti määritellyt ominaisuudet esimerkiksi periytyvät niitä vastaaville yksilöille. Voidaan esimerkiksi päätellä, että *Musti* ja *Lassie* haukkuvat, koska koirat haukkuvat, ilman että Mustin ja Lassien osalta tätä tietoa tarvitsee erikseen ilmaista.

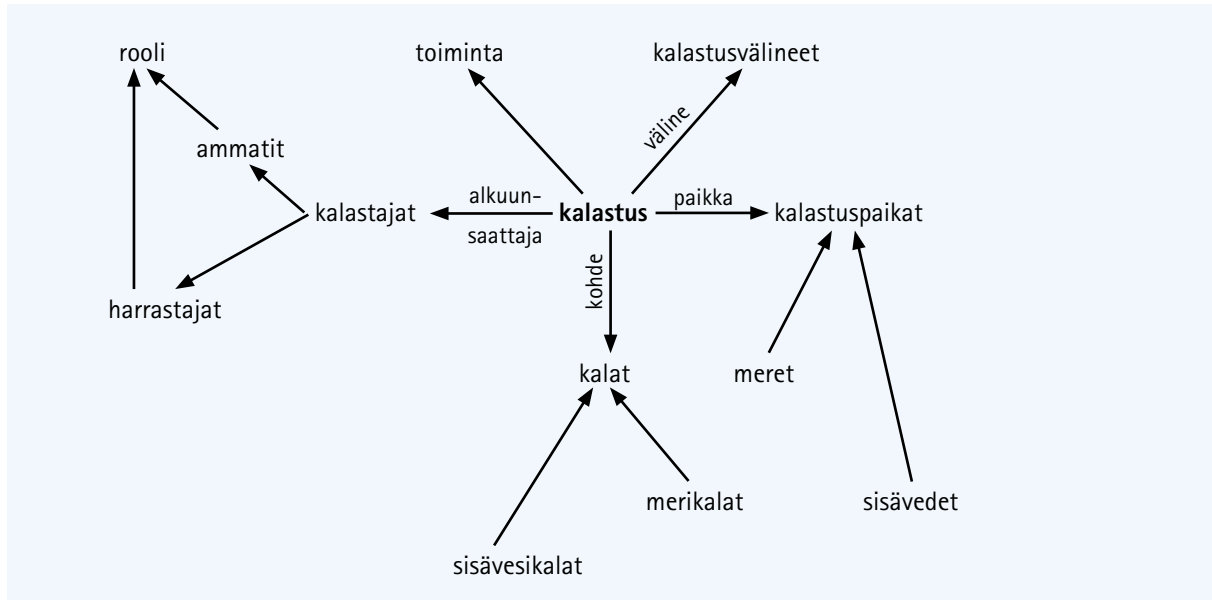
Yksi keskeinen semanttisen webin idea on antaa jokaiselle käsitteelle oma yksilöivä universaali tunnus URI (Uniform Resource Identifier), jolla kerrotaan tiedon yksiselitteinen tunniste ja sen määrittelyn sijainti webissä (jokaisella URilla ei kuitenkaan välttämättä tarvitse olla fyysistä talletuspaikkaa webissä, jolloin URI toimii pelkästään tunnisteena). URLen avulla voidaan muun muassa erottaa moniselitteisten sanojen merkityksiä. Esimerkiksi *kasvatus*-sanalla voidaan viitata lasten tai perunoiden kasvatukseen, joilla on eri URLit. Käyttämällä myös tiedonhaussa merkityksiä (URI-viittauksina) sanojen sijaan voidaan haun tarkkuutta parantaa ja yhdistää siihen älykästä päättelyä. Esimerkiksi eri museot voivat ilmaista kokoelmätietojen indeksoinnissa käyttämänsä asiasanat, paikannimet ym. sanojen merkitykset suhteessa yhteisiin ontologioihin URI-viittauksilla. Tämä mahdollistaa toisaalta eri kokoelmien saumattoman sisällöllisen yhdistämisen, toisaalta älykkäät haku- ja selailupalvelut.

Semanttisen webin kuvauksissa käytetään useimmiten W3C-järjestön suosituksen mukaista RDF (Resource Description Framework) tai OWL (Web Ontology Language) -kuvaukieltä, jotka esitetään yleensä XML:n avulla. Ontologiakielet antavat monipuoliset mahdollisuudet esittää ontologisia sanastoja ja näihin perustuvaa meta-tietoa tietokoneymmärteisessä muodossa. Ontologioiden rakentamiseen on kehitetty useita editoreja, joista tunnetuimpia on Stanfordin yliopistossa kehitetty ilmaisohjelma Protégé.

Suomalaiset semanttisen webin ontologiat

Suomalaista semanttista webiä on ryhdytty edistämään kansallisessa Tekes-hankkeessa Suomalaiset semanttisen webin ontologiat (FinnONTO). Hanketta vetää Teknillisen korkeakoulun viestintäteknikan laboratoriossa ja Helsingin yliopiston tietojenkäsittelytieteen laitoksella ja Tietotekniikan tutkimuslaitos HIIT:ssä toimiva Semanttisen laskennan tutkimusryhmä, jota johtaa professori *Eero Hyvönen*. Työtä rahoittaa Tekesin lisäksi 28 julkishallinnon organisaatiota ja yritystä (mm. Sanastokeskus TSK) ja siihen osallistuu Teknillisen korkeakoulun ja Helsingin yliopiston ohella Tampereen yliopisto.

Hankkeessa kehitetään kansallisia ydinontologioita, jotka on tarkoitus saada vapaasti kaikkien niitä tarvitsevien käyttöön. Projektissa on tavoitteena luoda onto-

logian rakenteesta ja kuvailluista suhdetyypeistä malli, jonka mukaan eri ontologioita voidaan rakentaa ja yhdistää toisiinsa. Keskeinen ajatus on, että samaa ontologista tietoa voidaan käyttää eri sovelluksissa, jolloin samaa mallinnustyötä ei tarvitse tehdä moneen kertaan. Hajautettua ontologioiden kehittämistä, käsittelyä ja käyttöä tukemaan luodaan prototyyppi kansallisesta ONKI-ontologiakirjastosta siihen liittyvine ontologia-palveluineen.

Hankkeen tuloksena on jo nyt syntynyt muun muassa kulttuurialalle kehitetty MuseoSuomi-järjestelmä, jossa eri museoiden kokoelmasisällöt on seitsemän yhteisen ontologian avulla yhdistetty sisällöllisesti yhdeksi virtuaaliseksi kokoelmaksi. Järjestelmää ollaan laajentamassa erilaisia suomalaisia kulttuuriaineistoja sisältäväksi KulttuuriSampo-portaaliksi.

Yleinen suomalainen ontologia

Keskeinen osa FinnONTO-hanketta on *Yleisen suomalaisen ontologian* (YSO) rakentaminen. YSO:n lähtökohtana on Kansalliskirjaston ylläpitämä *Yleinen suomalainen asiasanasto* (YSA). YSA:ssa on noin 23 000 asiasanaa (sisältäen 4 000 paikannimeä), jotka on rakenteellisesti jaettu 61 systemaattiseen ryhmään.

Laajasti käytössä oleva asiasanasto on hyvä lähtökohta yleisontologian rakentamiselle, mutta paljon työtä on tehtävä, ennen kuin materiaali on koneen ymmärtämässä muodossa. Keskeisiä kehityskohteita ovat muun muassa kaikki käsitteet kattavan, systemaattisen (ylä-) luokkarakenteen kehittäminen, termien merkitysten erot-

teleminen ja asiasanastossa olleiden käsitesuhteiden tarkentaminen, jottei tilaa jää vaihtoehdoille tulkinnoille.

Yleisessä ontologiassa käsitteet voidaan tarvittaessa esittää eri keinoja käyttäen useasta näkökulmasta käytämällä useita hierarkkisia yläkäsitteitä (moniperintäisyys), rooleja (ammatti, tuote jne.) ja erilaisia assosiativisia suhteita. Prosessit ovat ontologiassa keskeisessä asemassa, koska ne nivovat erilaiset käsitteet yhteen: toiminta, toimija, väline, kohde, paikka, aika ja tulos (ks. kaavio).

Asiasanastoissa käytetään yhtä sanaa vain yhdessä merkityksessä, mutta asiasanaston ulkopuolella asia ei välttämättä ole näin. Siksi ontologiassa on erotettava homonyymit ja polyseemit, jotta kaikki tarpeelliset merkitykset voidaan kuvailla. Ulottuvuuksien lisääminen on myös tärkeää (esim. *värjäys menetelmän mukaan* ja *värjäys värin mukaan*) ja erottaa koostumussuhteet hierarkkisista suhteista (esim. *hakuohjelma* on osa *hakupalvelua*), koska tämä auttaa käsityrhmien tunnistamista ja yksittäisten käsitteiden erottamista lähikäsitteistä.

Assosiativisten suhteiden määrän kasvaessa tiedon löytymisen mahdollisuus eri käsitteiden kautta paranee ja ontologia sopii paremmin eri käyttäjille ja erilaisiin tarkoituksiin.

Ontologiat vs. sanastot

Verrattaessa käsiteanalyysiä ja sen tulosta perinteisessä sanastotyössä, asiasanastotyössä ja ontologiatyössä voidaan näillä terminologin näkökulmasta katsoa olevan paljon yhteistä. Kaikki kolme työtappaa johtavat nimike-

suosituksiin, mutta käsite kuvataan eri tavalla ja työn tavoitteissa on eroja. Sanastotyössä piirretään käsitekaavioita ja laaditaan normatiivisia määritelmiä ihmisten käytettäväksi. Asiasanastotyössä tavoitteena on auttaa ja systematisoida tiedon indeksointia tiedonhaku varten. Ontologiatyössä keskeistä on tarkkojen määritelmien muodostaminen toisaalta ihmisiä varten mutta ennen kaikkea tietokoneelle, jotta sen avulla voitaisiin yhdistellä tietoja ja tehdä aiempaa älykkäämpää sisältöperustaista tiedonhakua ja päättelyä.

Ontologioiden rakentamisessa voidaan hyödyntää terminologian alalla vakiintuneita käsiteanalyysin keinoja ja työtapoja. Näin järjestelmällisten menetelmien avulla ja yhteistyössä eri alojen asiantuntijoiden kanssa päästään tarkkoihin käsitekuvauksiin.

Lähteitä

FinnONTO-projektin kotisivu. Saatavissa:

<http://www.seco.tkk.fi/projects/finnonto/index.fi.php>

Hyvönen, Eero 2005: Suomalaiset semanttisen webin ontologiat (FinnONTO). Tutkimushanke-esittely 1.10.2005–31.5.2007. Saatavissa:

<http://www.seco.tkk.fi/publications/2005/hyvonen-suomalaisen-semanttisen-webin-ontologiat-2005.pdf>

Hyvönen, Eero 2005: Miksi asiasanastot eivät riitä vaan tarvitaan ontologioita? Espoo: Teknillinen korkeakoulu.

Saatavissa: <http://www.cs.helsinki.fi/group/seco/ontologies/AsiasanastoistaOntologioihin.pdf>

McGuinness, Deborah L. Et van Harmelen, Frank 2004: OWL Web Ontology Language Overview. W3C Recommendation 10 February 2004. Cambridge: W3C. Saatavissa: <http://www.w3.org/TR/owl-features/>

MuseoSuomi. Helsinki 2005: Helsingin yliopisto ja HIIT. Saatavissa: <http://www.museosuomi.fi/>

Protégé Ontology Editor and Knowledge Acquisition System. Stanford 2005: Stanford University School of Medicine. Saatavissa: <http://protege.stanford.edu/>

Yleinen suomalainen asiasanasto. Helsinki 2005: Kansalliskirjasto. Saatavissa: <http://vesa.lib.helsinki.fi/ysa/>

Niin metsä vastaa... Terminologit metsää tutkimassa Aleksanteri-instituutin seminaarissa

Pirjo Lehtiniemi

Lokakuun puolivälissä, 13.–14.10.2005, järjestettiin Aleksanteri-instituutissa Suomalais-venäläiseen metsäsanakirjahankkeeseen liittyen seminaari *Termit ja metsä. Terminologia Suomessa ja Venäjällä*. Seminaarin kohdeyhtymänä olivat ennen kaikkea työssään suomalais-venäläisen termistön kanssa tekemisiin joutuvat, niin tutkijat, kääntäjät kuin metsäyritysten henkilökunta, mutta myös kaikki muut terminologiasta kiinnostuneet. Seminaarin ensimmäinen päivä oli enemmän yleistä terminologian teoriaa ja käytäntöä, toisena päivänä keskityttiin varsinaiseen metsätermistöön eri näkökulmista. Ensimmäisen päivän satoa olivat muun muassa *Kaisa Kuhmosen* ja *Lena Jolkosen* mielenkiintoiset esitelmät sanastotyöstä valtioneuvoston kielipalvelussa ja Sanastokeskus TSK:ssa sekä Metsäkustannuksen edustajan *Antti Sipilän* esitys metsäsanakirjojen ja -sanastojen kustantamisesta.

Suomalais-venäläinen metsäsanakirja

Helsingin yliopiston Koulutus- ja kehittämiskeskus Palmenian hallinnoimassa Suomalais-venäläinen metsäsanakirja -hankkeessa laaditaan metsätalouteen ja metsäekologiaan painottuva sanakirja. Sanakirjan merkitystä kuvaa hyvin jo se, että Suomen metsäteollisuuden tarvitsemasta puusta 23 % on tuontipuuta ja siitä merkittävä osa tulee nimenomaan Venäjältä. Sanakirja kattaa 43 aihealuetta, muun muassa metsä- ja suotyypit, opaskasvit, puun ja metsän mittauksen, korjuumenetelmät, metsäekonomian, metsänsuojelun ja virkistyskäytön. Vastineiden lisäksi sanakirja sisältää suomalaisten käsitteiden määritelmiä ja selityksiä sekä tietoa suomalaisten ja venäläisten käsitteiden eroista. Kaikki määritelmät, selitteet ja vastineet on varustettu lähdeviittauksilla. Sanakirjaan tulevat myös venäläinen hakemisto sekä suomalaiset ja venäläiset käsitejärjestelmäkaaviot.

Sanakirjan suomalainen päätoimittaja professori *Inkeri Vehmas-Lehto* esitteli seminaarissa hankkeen historiaa ja nykypäivää sekä kertoi määritelmien tekemisen vaikeudesta. Sanakirjaprosessit kestävät aina kauan, ajatus tästäkin sanakirjasta syntyi Helsingin yliopiston

käännöstieteen laitoksella jo 1996. Samana syksynä Metsälehti Kustannus ehdotti käännöstieteen laitokselle suomalais-venäläisen metsäsanakirjan laatimista ja se ratkaisi sanakirjan suunnan. Hanke alkoi opiskelijoiden Pro gradu -tutkielmien ja osa-aikaisen koordinaattorin varassa. Interreg III A Kaakkois-Suomi-Venäjä -yhteisöaloiteohjelman ja Etelä-Suomen lääninhallituksen myöntämän taloudellisen tuen turvin hankkeessa on vuodesta 2003 alkaen työskennellyt kolme terminologia, FM *Irina Kudasheva* koko kolmivuotiskauden ja FM *Igor Kudashev* ja FM *Pirjo Lehtiniemi* osan kautta. Yhteistyötä suomalaisten ja venäläisten asiantuntijoiden kanssa on tehty laajalti.

Sanakirjan tekemiseen liittyivät myös Igor Kudashevin ja Irina Kudashevan esitelmät. He esittelivät yhdessä Igorin laatimaa terminhallintaohjelmaa MyTerMS, jota sanakirjahankkeessa käytetään. Ohjelma on laadittu metsäsanakirjahanketta varten, se on kaksikielinen ja yksisuuntainen. Termitietueita voi lisätä, muokata ja poistaa, ja ohjelma luo viittausartikkelit automaattisesti. Ohjelma toimii verkon kautta ja siinä on laajat hakumahdollisuudet ja mahdollisuus tulostaa tietokanta sekä kokonaan että määrättyjen kriteerien mukaan. Lisäksi se mahdollistaa aineiston oikoluvun ja tavutuksen Wordissä. Igor Kudashev puhui myös metsäsanakirjan laatimissuunnitelmasta ja Irina Kudasheva terminologisista työmenetelmistä sanakirjahankkeessa.

Sanakirjan toisena päätoimittajana on professori *Aleksandr Gerd* Pietarin yliopiston soveltavan kielitieteen laitokselta. Hän käsitteli esitelmässään terminologisen leksikografian nykysuuntauksia.

Metsäterminologian tutkimus Venäjällä ja metsäntutkijan näkökulma

Venäjän metsänhoidon ja metsätalouden mekanisoinnin tutkimuslaitoksesta (VNIILM) Moskovasta *Andrei Filiptšuk* ja *Marina Nežlukto* esittelivät metsätermistön tutkimusta ja viimeaikaista kehitystä Venäjällä. He totesivat, että sanastotyölle on kova tarve nykypäivän Venäjällä. Koko ajan ilmaantuu uusia termejä, jotka usein ovat lähtöisin englannin kielestä. Niitä ei ole välttämättä mukautettu venäjän kieleen eikä käsitteiden sisältöä ole kunnolla määritelty. Määrittely on kuitenkin tärkeää sekä Venäjän sisäistä standardointia varten että koko ajan vilkastuvan kansainvälisen kanssakäymisen vuoksi. Venäjän metsätalous on tärkeä osa maailmantaloutta valtaviin mittasuhteidensa vuoksi, muun muassa 25 % maailman raaka-ainevaroista on keskittynyt Venäjälle. Käsitteiden mää-

rittely on merkityksellistä monella tasolla. Andrei Filiptšuk kertoi esimerkkinä kansainvälisestä prosessista laittomien hakkuiden kitkemiseksi. Tärkein onnistumisen edellytys koko prosessille on yhteisen sisällön löytäminen termille *laittomat hakkuut*.

Koko Venäjän metsälaki on ollut uudistettavana jo pidemmän aikaa ja sen pitäisi viimeinkin olla duuman hyväksyttävänä tänä syksynä. Sen vaikutuksesta termistöön ja käytännön toimintaan oli seminaarissa puhumassa dosentti *Leena Lehtinen*. Hänen esitelmästään kävi hyvin ilmi Venäjän metsätalouden nykyinen käymistila. Jo olemassa olevienkin käsitteiden sisältö muuttuu – eri asia on, muuttuuko käytäntö.

Ansiokkaan esitelmän metsäterminologisista ongelmista metsäntutkijan näkökulmasta piti Metsäntutkimuslaitoksen emeritusprofessori *Eino Mälkönen*. Hän kietytti hyvin myös sanastotyössä vastaan tulleet ongelmat, kuten metsänomistusolojen erilaisuuden ja sen vaikutuksen termistöön sekä Venäjän kasvimaantieteellisen laajuuden ja metsien hyväksikäytön erilaiset perinteet. Käytännön toimijan näkökulmaa seminaariin toi myös *Pasi Poikonen* UPM Oyj:stä. Hän puhui käytännön eroavuuksista Suomen ja Venäjän metsällisessä ajattelussa.

Renate Prüller esitteli puolestaan IUFRO:n (International Union of Forestry Research Organisations) Wienissä toimivaa termipalvelua (SilvaVoc), jossa on paljon tietoa erikielisestä metsätermistöstä. Valitettavasti vain suomen- ja venäjänkielistä termistöä ei ole paljon, joten siinä olisi suomalaisille ja venäläisille terminologeille jälleen uusi haaste. Yhteistyön kehittäminen SilvaVocin kanssa olisi varmasti hyödyllistä molemmille osapuolille.

Sekä osallistujat että järjestäjät pitivät seminaaria onnistuneena ja tarpeellisena. Niinpä esitelmät on tarkoitettu koota julkaisuksi, jonka suunnitelmien mukaan pitäisi tulla painosta loppukeväästä. Koska metsäsektorin merkitys niin Suomessa kuin Venäjällä on huomattava, koetaan metsäterminologisen työn jatkaminen tärkeäksi yhä globalisoituvassa maailmassa.

Kirjoittajasta:

Pirjo Lehtiniemi toimii amanuenssina Helsingin yliopiston Aleksanteri-instituutissa. Hän kirjoittaa terminologian alaan kuuluvaa väitöskirjaa Turun yliopistoon kulttuurin suhteesta käsitteiden muodostukseen suomalaisessa ja venäläisessä metsänarvioimistieteessä.

Sanastokeskuksessa käynnistynyt uusia hankkeita

Tuula Kuoppala & Lena Jolkkonen

18

Tämä syksy on ollut varsin vilkas Sanastokeskuksessa, useita uusia sanastoprojekteja on käynnistetty. Työn alla olevat projektit edustavat hyvinkin erilaisia aihealueita, mikä on osoitus siitä, että tänä päivänä sanastotyötä tarvitaan alalla kuin alalla. Sanastokeskus toimii hankkeissa eri rooleissa, joko projektin vetäjänä tai konsultteina, toimeksiantajien tarpeiden mukaan. Toimintatapoihimme kuuluu kuitenkin aina, että sanastojen sisältöä luodaan yhteistyössä erikoisalojen asiantuntijoiden kanssa.

Pohjoismaisten väylähallintojen sanastohanke

Sanastokeskus TSK:ssa on meneillään Tiehallinnon tilaama sanastohanke, joka on osa laajempaa pohjoismaista hanketta nimeltä Gemensam nordisk anläggningsmarknad (GNA). Tämän osaprojektin tarkoituksena on laatia Pohjoismaisten väylähallintojen yhteistä termipankkia varten sanasto, joka kattaa yhteispohjoismaisten markkinoiden ja niihin liittyvien hankintamenettelyjen keskeiset käsitteet. Tavoitteena on helpottaa alan kansainvälistä yhteistyötä ja sopia termeistä, joita eri Pohjoismaissa käytetään.

TSK:n terminologit *Tuula Kuoppala* ja *Lena Jolkkonen* toimivat hankkeessa konsultteina muun muassa suomen- ja englanninkielisen käsitteistön osalta, ja alan asiantuntijatahoina ovat mukana Tiehallinto, Ratahallintokeskus ja Rakli (Suomen toimitila- ja rakennuttajaliitto). Sanaston kohderyhmänä ovat kaikki pohjoismaiset markkinaosapuolet hallinnosta urakoitsijoihin.

Sanaston ensimmäinen vaihe toteutetaan Suomessa. Siinä käsitteille tuotetaan suomenkielisten termien ja määritelmien lisäksi englanninkieliset vastineet. Tämän jälkeen muut Pohjoismaat lisäävät sanastoon omat kansalliset vastineensa. Osalle käsitteistä pohjoismaiset työryhmät pyrkivät laatimaan harmonisoidut määritelmät. Sanaston on tarkoitus valmistua kesällä 2006.

Suorien maataloustukien täydentävien ehtojen käsitteistön selkeyttäminen

Maa- ja metsätalousministeriön Tietopalvelukeskus Tike on käynnistänyt sanastoprojektin, jonka tavoitteena on määritellä noin 50 käsitettä suorien maataloustukien täydentävien ehtojen alalta. Määriteltyjä käsitteitä aio-

taan käyttää hyväksi valvonnassa käytettävän tietojärjestelmän luomisessa ja lisäksi sanasto palvelee viestintää alalla, muun muassa eri viranomaisten välillä.

Tike hyödyntää TSK:n sanastotyön asiantuntemusta hankkeessaan. Käsitteistöä selkeytetään laatimalla käsittejärjestelmiä ja kirjoittamalla käsitteille suomenkieliset määritelmät. Sanastossa annetaan suosituksia suomenkielisille termeille ja lisäksi sanastoon on tarkoitusta lisästä termivastineet ruotsiksi ja englanniksi. Työ tehdään nopealla aikataululla syksyn aikana, joten TSK:ssa työ toteutetaan useamman terminologian yhteistyönä.

Digi-tv-sanastohanke

Digi-tv askarruttaa tällä hetkellä monia suomalaisia televisionkatselijoita, koska Suomessa siirrytään pelkkiin digitaalisiin lähetyksiin elokuussa 2007. Uusi tekniikka tuo tullessaan uusia käsitteitä ja outoja termejä. Digitaalista televisiota tai digisovitinta ostaessaan kuluttaja kohtaa esimerkiksi sellaisia termejä kuin *DVB-C*, *MUX*, *MHP*, *Conax-salauksenpurku* tai *superteksti-tv*.

Muun muassa näiden termien takana olevien käsitteiden merkityksiä selvittää parhaillaan digi-tv-sanastohanke työryhmä. Viestintäviraston kansallisen terminologia-standardointiryhmän aloitteen pohjalta käynnistettiin syyskuussa 2005 sanastohanke, jonka tarkoituksena on laatia keskeisimmät digi-tv:n käsitteet kattava sanasto. Teoksen kohderyhmänä ovat digi-tv:n peruskäyttäjät. Sanastoon kootaan noin sata käsitettä, jotka esiintyvät muun muassa tiedotusvälineissä ja digivastaanottimien käyttöohjeissa. Käsitteet määritellään ja niille annetaan termisuositukset suomen, ruotsin ja englannin kielillä. Sanaston tavoitteena on helpottaa digitelevision liittyvää viestintää.

Hanketta koordinoi Sanastokeskus TSK, jossa projektin terminologeina toimivat *Tuula Kuoppala* ja *Sirpa Suonen*. Hankkeen rahoittavat Viestintävirasto, Yleisradio, liikenne- ja viestintäministeriö, Digita ja Kuluttajavirasto & Kuluttaja-asiamies, jotka toimivat myös aihealueen asiantuntijoina. Asiantuntijoina ovat mukana lisäksi Nokia, HTV, Elisa, Finnsat, Kuluttajatutkimuskeskus ja Suomen Kaapelitelevisioliitto. Projektin arvioidaan kestävän noin vuoden, jonka jälkeen valmis sanasto julkaistaan kaikkien käyttöön ainakin TSK:n TEPA-termipankissa ja mahdollisesti myös painetussa muodossa.

Toivotamme jäsenillemme, yhteistyökumppaneillemme ja kaikille Terminfon lukijoille oikein tunnelmallista joulua ja menestyksestä uutta vuotta 2006!

Vi önskar våra medlemmar, samarbetspartner och alla Terminfos läsare en riktigt stämningsfull jul och ett framgångsrikt nytt år 2006!

We wish our members, partners and all Terminfo readers merry Christmas and a successful new year 2006!

TERMIPALVELUSSA JA KIRJASTON
AUKIOLOAJOISSA JOULUTAUKO

Sanastokeskuksen termipalvelu ja kirjasto ovat suljettuina 23.–30.12.2005. Joulutauon jälkeen palvelemme taas normaalisti arkisin klo 9.00–16.00.

TERMTJÄNSTEN OCH BIBLIOTEKET
ÄR STÄNGDA

TSK:s termtjänst och bibliotek är stängda 23.–30.12.2005. Efter pausen betjänar vi igen normalt alla vardagar kl. 9.00–16.00.

Termiharava-palstalla käsitellään ajankohtaisia tai ongelmallisiksi osoittautuneita termejä. Lukijat voivat lähettää lehden toimitukselle ehdotuksia sopivista aiheista.

– FORUM SHOPPING

Suomalaisessakin mediassa on viime aikoina esiintynyt *forum shopping* -termi. Termiä käytetään kansainvälisessä yksityisoikeudessa tarkoittamaan ilmiötä, jossa asianosainen pyrkii valitsemaan oikeudenkäynnilleen itselleen edullisimman oikeuspaikan. Oikeuspaikka valitaan tällöin sillä perusteella, että kyseisen tuomioistuimen käyttämät lainvalintasäännöt johtavat asianosaisen kannalta suotuisimman lain soveltamiseen.

Forum shopping -termin käyttö saattaa helposti viedä suomalaisen ajatukset virheellisille teille. Englanninkielinen *forum* viittaa tässä yhteydessä kuitenkin yksinkertaisesti oikeuspaikkaan. Suomeksi voi puhua edullisimman oikeuspaikan etsimisestä.

– DOMICILE SHOPPING

Mediassa on esiintynyt äskettäin myös edellistä vastaava *domicile shopping* -termi. Tällä tarkoitetaan yritysten harjoittamaa sijaintimaan valikointia sen mukaan, mitä kullakin maalla on yritykselle tarjota.

Tällainen kotipaikan valikointi on mahdollista Euroopan unionin alueella lähinnä eurooppayhtiöille. *Eurooppayhtiö* on Euroopan Unionin säättämä yhtiömuoto, joka on tarkoitettu osakeyhtiömuodossa harjoitettavaan valtiolliset rajat ylittävään toimintaan. Eurooppayhtiöistä käytetään koko EU:n alueella latinankielisestä *Societas Europaea* -nimestä tulevaa *SE*-lyhennettä.

– SELKOKUVA

Selkokielen yhteydessä on esiintynyt hiljattain *selkokuva*-termi. Selkokielellä tarkoitetaan sisällöltään, sanastoltaan ja rakenteeltaan yleiskieltä luettavammaksi ja ymmärrettävämmäksi mukautettua kieltä niitä ihmisiä varten, joilla on vaikeuksia lukemisessa tai ymmärtämisessä tai molemmissa.

Selkokieliä tekstejä tukee hyvin kuvien käyttö. Selkokielisyyden edellytykset täyttäviä kuvia kutsutaan usein selkokuviksi. Selkokuva on yksiselitteinen ja tukee viressä olevaa tekstiä. Selkokuvasta on rajattu pois kaikki turha ja harhaanjohtava. Usein selkokuvat ovat mustavalkoisia, mattapintaisia ja melko suuria.

– RSS-JAKELU

Termipalvelusta on kysytty *RSS*-termistä. *RSS* on XML-kielen laji, josta eri kehittäjillä on eri versioitaan. Eri versiot ovat *Really Simple Syndication*, *Rich Site Summary* ja *RDF Site Summary*.

Verkkosivujen ylläpitäjät jakavat sivustonsa sisältöä *RSS*-muodossa niin sanottuna *RSS-jakeluna* (engl. *RSS-feed*). Käyttäjä saa tiedon uusista teksteistä *RSS*-lukuohjelman kautta lähes reaaliaikaisesti ilman että hänen tarvitsee erikseen tarkkailla sivustoa. Lukuohjelmia on sekä tietokoneelle että matkapuhelimelle.

RSS-jakelusta on käytetty myös termejä *uutisjakelu*, *RSS-syöte* ja *RSS-palvelu*.

- *Työmarkkinasanasto*

Valtionvarainministeriön ja valtioneuvoston kanslian yhteishankkeena laatima *Työmarkkinasanasto* on ilmestynyt. Työmarkkinasanasto sisältää noin 230 valtion työnantaja- ja henkilöstöpolitiikkaan liittyvää määriteltyä käsitettä sekä lisäksi noin 140 muuta hakusanaa.

Työmarkkinasanaston pääpaino on palvelussuhteen ehtoihin liittyvillä käsitteillä. Muita sanaston aihepiirejä ovat muun muassa palvelussuhdetyyppit ja työmarkkina-toiminta.

Sanastossa annetaan kustakin käsitteestä termisuositukset suomeksi ja ruotsiksi sekä termien käännoissuositukset englanniksi, saksaksi ja ranskaksi. Käsitteiden sisältöä kuvaavat määritelmät ja termien käyttöön liittyvät selitykset on kirjoitettu kaikilla sanaston kielillä. Teoksessa on myös runsaasti kaavioita, jotka havainnollistavat käsitteiden välisiä suhteita.

Työmarkkinasanasto on laadittu valtiotyönantajan näkökulmasta, mutta se sopii työvälineeksi kaikille alan termistöä ja käsitteiden sisällön kuvauksia tarvitseville. Noin 40 euron hintaista Työmarkkinasanastoa myydään kirjakaupoissa ja sitä voi tilata myös suoraan kustantajalta (tilaukset@taloustieto.fi).

Työmarkkinasanasto
Taloustieto, Helsinki 2005. 466 s.
ISBN 951-628-425-6

- *TNC-term: en termbank från TNC*

Ruotsin Terminologisentrum TNC on julkaissut CD-ROM-levyn *TNC-term: en termbank från TNC*. Suurin osa levyllä olevista termeistä on TNC:n omista sanastoista, mutta mukana on myös Sanastokeskus TSK:n, Ruotsin Sosiaalishallituksen ja ruotsalaisten sanastotyöryhmien aineistoa.

TNC-term sisältää noin 45 600 termitietuetta. Ruotsinkieliset termit on määritelty ja vastinekielinä ovat aineistosta riippuen englantia, espanjaa, islantia, norjaa, saksaa, suomea, tanskaa ja viroa.

Termiaineistoja levyllä on muun muassa työsuojelun, geologian, elintarvikkeiden ja eri tekniikan aloilta. TNC-term on helppokäyttöinen ja sillä voi tehdä monenlaisia hakuja. TNC-term on hyvä apuväline kääntäjille, opettajille, toimittajille, tiedottajille ja muille, jotka tarvitsevat ruotsinkielistä termistöä. Levyllä on suhteellisen paljon

myös suomenkielisiä termejä, joten siitä on hyötyä myös suomalaiselle käyttäjälle.

TNC-term on tilattavissa suoraan Terminologisentrum TNC:stä 1200 Ruotsin kruunun hintaan tai Sanastokeskus TSK:sta 125 euron hintaan.

TNC-term: en termbank från TNC
Terminologisentrum TNC, Solna 2005.

- *Språkriktighetsboken*

Ruotsin kielilautakunnan koostama *Språkriktighetsboken* antaa neuvoja oikeakielisyydestä. Vastaavan laajuista ruotsin kielen oikeakielisyyssopasta ei ole julkaistu 30 vuoteen.

Teoksessa annetaan suosituksia siitä, miten parhaiten ilmaista itseään. Tämän lisäksi oikeakielisyyssuosituksia on käsitelty yksityiskohtaisesti, jotta lukija oppii ymmärtämään, miten kieli toimii ja miten kielinormit syntyvät ja muuttuvat. Teos antaa tietoja, joiden avulla voi aktiivisesti osallistua oikeakielisyysskeskusteluihin ja ottaa itseään kantaa asioihin.

Språkriktighetsboken on jaettu aiheenmukaisiin osiin, jotka ovat sananmuodostus ja sanamuodot, suku, määräisyys, yksikkö ja monikko, muotosanat, pronominit, kongruenssi, kiello, passiivi, sanajärjestys ja lauseenmuodostus sekä sanojen poisjättäminen ja lisäys. Teoksen lopussa on sanasto, jossa on selitetty kirjassa käytettyjä termejä.

Ruotsin kielilautakunta on Ruotsin kielenhuoltoelin, joka seuraa ja valvoo puhutun ja kirjoitetun ruotsin kehitystä, tekee kielenhuoltotyötä ja tekee kielikysymyksissä yhteistyötä muiden Pohjoismaiden kanssa.

Språkriktighetsboken on suunnattu opettajille, opiskelijoille, tiedottajille, journalisteille ja kaikille, jotka käyttävät aktiivisesti ruotsin kirjakieltä. Teosta myydään hyvin varustetuissa kirjakaupoissa noin 30 euron hintaan.

Språkriktighetsboken
Norstedts Akademiska, Stockholm 2005. 413 s.
ISBN 91-7227-381-X

- *Suomi–kiina-suursanakirja*

Syksyllä ilmestynyt *Li Guangyunin* laatima *Suomi–kiina-suursanakirja* on kieliparin ensimmäinen suursanakirja. Sanakirja sisältää yli 85 000 hakusanaa ja ilmausta. Ajantasaisen yleiskielen sanaston lisäksi mukana on runsaasti myös erikoisalojen termistöä sekä puhekielen sanastoa.

Sanakirjassa käytetty kiinan kieli on Manner-Kiinassa puhuttavaa mandariiniikiinaa. Kiinankielisten sanojen ja ilmausten jäljessä on ääntämisohje länsimaissa vakiintuneella pinyin-kirjoitustavalla merkittynä.

Kiinankielisiä käyttäjiä silmälläpitäen kirjan alkuun on koottu taulukoksi suomenkielisten sanojen taivutusmuodot. Lisäksi mukana ovat tärkeimmät suomalaiset paikannimet kiinalaisin merkein kirjoitetuine vastineineen sekä pinyin-ääntämisohjeet.

Suomi–kiina-suursanakirja sopii apuvälineeksi opiskeluun, työhön ja harrastuksiin niin suomenkieliselle kuin kiinankielisellekin käyttäjälle. Kirjaa myydään noin 105 euron hintaan kirjakaupoissa sekä Art House Oy:n verkkokaupassa osoitteessa <http://kauppa.arthouse.fi/>.

Li Guangyun
Suomi–kiina-suursanakirja
Art House, Helsinki 2005. 723 s.
ISBN 951-884-396-1

- *Antikvaari – Antiikkiesineiden tietosanakirja*

Jukka Forslundin ja *Pirjo Hämäläisen* toimittama *Antikvaari – Antiikkiesineiden tietosanakirja* selvittää antiikkiesineiden nimityksiä, sisustustyypleihin liittyviä keskeisiä termejä ja antiikkiesineisiin liittyvää kulttuurihistorian alan sanastoa.

Antikvaari on alan ensimmäinen suomalainen haku-teos. Siihen on otettu mukaan perinteisen antiikin lisäksi kansanomaista kulttuuria ja uudempaa muotoilua. Mukana ovat myös kuvataiteen tyylit ja tekniikat sekä arkkitehtuurin perustermit.

Teoksessa on hakusanoja yli 3000. Hakusana-artikkeleissa selvitetään sanan käyttöä ja siihen mahdollisesti liittyvää perinnettä. Teoksen tekijöiden yhtenä tavoitteena on ollut yhdenmukaistaa antiikkiesineisiin liittyvää termistöä.

Antikvaari – Antiikkiesineiden tietosanakirja on suunnattu sekä aloitteleville antiikkiharrastajille että pidemmälle ehtineille antiikkiesineiden tuntijoille. Tietosanakirja on myytävänä kirjakaupoissa noin 20 euron hintaan.

Jukka Forslund Et Pirjo Hämäläinen (toim.)
Antikvaari – Antiikkiesineiden tietosanakirja
WSOY, Helsinki 2004. 282 s.
ISBN 951-0-29249-4

- *Neulokset. Tyypit. Sanasto*

Suomen Standardisoimisliitto SFS on vahvistanut eurooppalaisen standardin EN ISO 8388:2003 suomalaisiksi kansalliseksi standardiksi *SFS-EN ISO 8388 Neulokset. Tyypit. Sanasto*. Standardissa määritellään koneilla teollisesti valmistettaviin neuloksiin liittyvät termit.

Standardi sisältää englanninkielisen tekstin lisäksi suomenkielisen käännöksen sekä ranskan- ja saksankieliset termivastineet. Standardiin on merkitty myös vanhentuneet termit ja monen termin kohdalla on viitattu myös eri asiaa tarkoittaviin lähikäsitteisiin.

Standardissa käytetään kuvia selventämässä määritelmien sisältöä. Mukana on myös opastava liite neulosten kuvallisesta esittämisestä, mutta kuvallisen esittämisen standardointiin ei ole kuitenkaan pyritty.

Standardi maksaa noin 65 euroa.

SFS-EN ISO 8388 Neulokset. Tyypit. Sanasto
Suomen Standardisoimisliitto SFS ry, Helsinki 2004. 118 s.

- *Sähköenergian mittaus. Tiedonsiirtosanasto mittarinluentaan ja tariffien ja kuormituksen ohjaukseen. Osa 1: DLMS/COSEM-protokollaa käyttävien mittauslaitteistojen tiedonsiirtoon liittyvät termit*

Viime toukokuussa vahvistettu standardi *SFS-IEC/TR 62051-1* käsittelee sähköenergian mittauslaitteistojen tiedonsiirtoa. Standardi on vahvistettu Suomessa englanninkielisenä ja se sisältää englanninkielisten termien ja määritelmien lisäksi suomenkieliset termivastineet.

Standardissa on liitteenä peruutetussa julkaisussa IEC/TR 62051 mainitut englanninkieliset termit suomenkielisinä vastineineen.

Standardin hinta on noin 40 euroa.

SFS-IEC/TR 62051-1 Sähköenergian mittaus. Tiedonsiirtosanasto mittarinluentaan ja tariffien ja kuormituksen ohjaukseen. Osa 1: DLMS/COSEM-protokollaa käyttävien mittauslaitteistojen tiedonsiirtoon liittyvät termit
Suomen Standardisoimisliitto SFS ry, Helsinki 2005. 31 s.

- *Hitsaus. Hitsausliitosten monikielinen kuvallinen sanasto*

Suomen Standardisoimisliitto SFS on vahvistanut eurooppalaisen standardin EN ISO 17659:2004 suomalaisiksi kansalliseksi standardiksi *SFS-EN ISO 17659 Hitsaus. Hitsausliitosten monikielinen kuvallinen sanasto*. Standardi sisältää kuvalliset esitykset yleisesti käytetyistä hitsausteknisistä termeistä sekä vastaavat englannin-, suomen- ja saksankieliset termit. Opastavana liitteenä mukana on vertailu Yhdysvalloissa käytettyihin englanninkielisiin termeihin.

Standardi maksaa noin 50 euroa.

SFS-EN ISO 17659 Hitsaus. Hitsausliitosten monikielinen kuvallinen sanasto
Suomen Standardisoimisliitto SFS ry, Helsinki 2004. 47 s.

Sanastostandardeja voi tilata Suomen Standardisoimisliitto SFS:stä (puh. 09-149 9331) tai ostaa SFS:n verkkokaupasta osoitteesta <http://sales.sfs.fi>.

Tilaa nyt näytenumero postimerkin hinnalla!

Lukukeskuksen julkaiseman Suomen ainoan nuorten kirjallisuuslehden **LUKUfiilisen** keskeistä sisältöä ovat kirjailijahaastattelut ja kirjailijoiden kolumnit. **LUKUfiilis** arvostelee jokaisessa lehdessä noin 20 kirjaa. Kriitikot ovat lukio- ja yläasteikäisiä nuoria ja ammattikritikoita. Päätoimittaja on kirjailija Tuija Lehtinen. Lehti tarjoaa nuorille kirjoittajille mahdollisuuden kokeilla siipiään ja saada tekstejään julkaistavaksi.

T I L A U S K O R T T I

Kyllä, kiitos! Tilaan **LUKUfiilis**-lehden näytenumeron postimerkin hinnalla, lehden arvo on 8 €.

Liimaa postimerkki tähän.

Nimi (tiedot mielellään tekstaamalla)

Lähiosoite

Postinumero ja -toimipaikka

Puhelin päivisin Puhelin iltaisin

STELLATUM OY
Upseerinkatu 1
02600 Espoo

Terminfo 4/2005

Näytenumeron voi sama henkilö tilata vain kerran ja tarjous koskee lehtiä ei-tilaavia henkilöitä Suomessa. Osoitetietoja ei luovuteta Stellatum Oy:n ulkopuolelle.

LUKUfiilis sopii myös kummi- ja lapsenlapsille!

Julkaisija on Lukukeskus. Lehti ilmestyy 4 kertaa vuodessa.

Genuine information work

Page 3

Terminology is an interdisciplinary science, and terminology work is a branch which is difficult to classify. I had some kind of insight into the nature of terminology work when we were thinking about the concept of information work in one meeting of the occupational safety and health terminology project. It was defined: work in which the reception and processing of information and producing new information are essential. When we tried to think about a good example of information work, we realized that the work we were doing, i.e. terminology work, is information work in its most genuine form. In terminology work information is gathered and edited in order to get new, more structured information.

Information work in this project is this kind of work at its best. The work is disciplined and concentrates on the essentials, but there is also plenty of humour. The experts know their field well, have adopted the terminological work methods and are committed to the project despite of their own work load. Although information work is fun, it is also demanding. After a whole day's meeting, the brain needs rest from thinking.

Special field experts participate in all our terminology projects. Many of them have told us that it has been a very educational experience to define the basic concepts of the field. Some things considered self-evident, have not been so, and colleagues may not see things in the same way.

Matti Ojala – advocate of terminology work in social and health sector

Page 4

Matti Ojala works as the Chief Physician Director in the Classification Centre of STAKES, the National Research and Development Centre for Welfare and Health. He has been a member of the TSK's board of directors from the beginning of this year, and also in 1995–96.

Ojala became a graduate in 1965 and studied medicine. In 1979 he started to work in the National Agency for Welfare and Health. In 1992 STAKES was founded in the place of the Agency, and Ojala continues to work there.

STAKES follows what happens in the social and health sector both abroad and in Finland, processes information and disseminates it to the social and health sector and other social policy. The task of the Classification Centre is knowledge management, i.e. development and maintenance of terminologies and classifications. In Finland knowledge management is a decentralized activity in the social and health administration. Cooperation is done with the Finnish Medical Society Duodecim, the Association of Finnish Local and Regional Authorities, trade associations of the social and health branch, the Research Institute for the Languages of Finland and the TSK.

In the 1990s Ojala was the representative of Finland in such a terminology work group of the European Committee for Standardization which prepared standards for health informatics. He asked *Heidi Suonuuti*, the TSK's director of the time, as an additional expert in a group meeting to inform the standardizers that there is a standardized, systematic terminological method for this kind of work. When WHO started to build the International Classification of Functioning, Disability and Health (ICF) in 1995, Ojala suggested that the builders of ICF should look at the ISO standards on terminology work in order to be able to write systematic definitions.

Terminological methods were taken into use in Finland in 1994 when client and patient documents in social welfare and health care were defined. STAKES started to compile glossaries together with the TSK to support its electronic patient document system. So far 250 such concepts have been defined and published, and the work continues. At the moment the biggest challenge of the Classification Centre is to develop a code service for the digital patient document system: in the end of 2007 there should be a common code system for the whole Finland.

Ojala thinks that there is no point in developing social and health terminologies separately; they should be linked to a larger system. Therefore STAKES participates in the Finnish National Ontologies for the Semantic Web project.

The most well-known reference terminology in health care is SNOMED CT which contains more than 360.000 concepts and their relations. In Finland the terminology work of different professions in social and health sector besides doctors is just beginning. Lääketieteen termit

(medical terms) dictionary contains about 30.000 terms but the terminologies of other professions contain only 500–1000 terms. Ojala believes that some international reference terminology will be taken as the basis for the Finnish terminology work since it would not make sense to define everything from zero in Finland.

Fire and rescue vocabulary

Page 7

The TSK's newest vocabulary, the *Fire and Rescue Vocabulary* (TSK 33), will be soon finished. It is based on the TSK's old *Palontorjuntasanasto* (fire prevention vocabulary) published in 1984. Since then a lot has changed in the field and an updated version was really needed.

The terminology project has been financed by the Finnish Fire Protection Fund, the Special Fund for Fire Prevention, Jenny and Antti Wihuri Foundation, Department for Rescue Services of the Ministry of the Interior, Housing and Building Department of the Ministry of the Environment, Emergency Response Centre Administration and the Confederation of Finnish Construction Industries RT. There have also been representatives from many other Finnish fire and rescue organizations in the work group.

The vocabulary contains more than 700 term records. The concepts are defined in Finnish and equivalents are given in Swedish, English, German and Russian. Nowadays fire brigades' work is much more than just fire fighting. In fact, only 15% of the alarms received by Finnish fire brigades concern fires. Fire brigades participate in the prevention of fires and other accidents, take care of the transportation of patients and giving first aid. The areas covered by the vocabulary are combustion, fire prevention, rescue and fire fighting, fire and rescue equipment, hazards and accidents, and organizations and titles in this field.

The difference between the standard language words and terms of languages for special purposes came up sometimes when compiling the vocabulary. The vocabulary contains quite a few such terms that are also ordinary words. These terms have a certain meaning in this field, but as standard language words their meaning not so strict. For example, *fire fighting* and *extinguishment* may refer to the same thing in the standard language, but in this special field fire fighting is a part of fire protection and it refers to an action in which a fire that causes or may cause damage is extinguished. Extinguishment is just putting out a fire, e.g. a candle may be extinguished even though its fire doesn't threaten to cause damage.

Online Glossary of Customs Terms

Page 10

The *Online Glossary of Customs Terms* compiled in the Customs Terminology Project in 2002–2005 was published in November. This is the first time that Finnish customs terms are collected in one electronic database. The database is primarily meant for translators who work for customs and businesses involved in foreign trade. However, it is a free-of-charge, public glossary on the Internet (<http://www.customsglossary.net>) available for anyone who is interested.

The aim of the project was to clarify the concepts and terms used in the Finnish customs and to gather and formulate English and Russian equivalents for them. The glossary consists of almost 500 customs concepts with text indexes which contain the terms in their natural context. The text index is an electronic collection of customs texts. All terms do not have text indexes because some source texts are not available in electronic format.

English equivalents have been mostly picked up from parallel English texts. It has been relatively easy to find corresponding customs texts since when talking about the Finnish customs system the question is often about all European Communities. It has been more difficult to find Russian equivalents since the Russian customs legislation was last amended in 2004 and the Finnish and Russian customs concept systems are very different. So far most of the Russian equivalents in the glossary are term suggestions.

A new terminology project will be started in the beginning of 2006. The purpose of that project is to update the customs glossary and to complement it with logistics terms. This *Glossary of Logistics and Customs Terms* will be published in the end of 2007. A parallel project to chart concepts in the Russian customs legislation and to find and create Finnish and English equivalents for them is also under discussion.

Finnish semantic web based on ontological terminology work

Page 14

The World Wide Web is one of the most important innovations in information technology and forms the backbone of the information society. However, it is difficult to produce truly useful web services because the content of the current Internet is presented in a format which is meant for humans, not for machines.

To solve this problem the W3C coordinating the international development of the WWW has offered the semantic web. It can be understood as a contentual (meta)data layer that complements the current WWW. The presentation of information on the semantic web is based on exactly defined concept models and glossaries, so called ontologies, that are understandable to computers. With the help of ontologies, applications can utilise effectively each other's information and functionalities and offer human users better, more "intelligent" service.

The basic idea of ontologies is to define the meaning of a concept (a dog) or its individual (Lassie) with the help of the properties linked to it. An ontology forms a semantic web of concepts and their properties, and the meaning (semantics) of this web is described with logic. Typical properties are e.g. super and sub categories, part and whole relations, and the designation of a concept.

One central idea of the semantic web is to give each concept its own unique code called URI (Uniform Resource Identifier) which tells the unambiguous identifier of a piece of information and the position of its definition on the web. URIs help to distinguish the meanings of polysemic words. The markup languages used to describe the semantic web are usually RDF or OWL which offer versatile opportunities to present ontological glossaries and metadata based on them in a machine-understandable format.

The Finnish semantic web is built in the Finnish National Ontologies for the Semantic Web (FinnONTO) project. The Semantic Computing Research Group working in the Laboratory of Media Technology in the Helsinki University of Technology, in the Helsinki Institute for Information Technology and in the Department of Computer Science in the University of Helsinki is in charge of the project. Tekes, the National Technology Agency is the main financier of the project, and the work is also financed by 28 organizations and businesses. The University of Tampere and the TSK also participate in the project.

The FinnONTO project develops Finnish core ontologies that are meant to be used freely by all who need them. The aim of the project is to build a model based on the structure of the ontology and described relation types. The model should facilitate the building and combining of ontologies. The main idea is that the same ontological information can be used in different applications. One result of the project is the MuseumFinland system where the collection contents of different museums are combined into one virtual collection.

An essential part of the FinnONTO project is to build the Finnish General Ontology. It will be based on the Finnish General Thesaurus which contains about 23.000 index terms. A widely used thesaurus is a good starting point for building a general ontology but there is much work to do before the material is in a machine-understandable format. Central targets are developing a systematic (upper) category structure covering all concepts, differentiating the meaning of terms and making the concept relations of the thesaurus more exact so that there is no room for alternative interpretations. In this work the concept analysis methods established in terminology can be used.

Terms and forest

Page 16

A seminar on the forest terminology in Finland and Russia was organized in October in connection with the Finnish-Russian Forestry Dictionary Project. The first seminar day dealt with general terminology science and work, on the second day various view points on actual forest terminology were presented.

A dictionary focusing on forest economy and ecology is being compiled in the project. The importance of the dictionary can be well described by the fact that 23% of the wood needed by the Finnish forest industry is imported and major part of the import comes from Russia.

The dictionary covers 43 subject fields, e.g. forest and mire types, indicator plants, measurement of trees and forests, harvesting methods, forest economy, forest protection and recreational use. The dictionary contains definitions and explanations for Finnish concepts, Russian equivalents and information on the differences between Finnish and Russian concepts. The dictionary also has a Russian index and concept diagrams in both languages.

The Finnish editor-in-chief, professor *Inkeri Vehmas-Lehto* told about the history of the project and the difficulties of writing definitions. The project started in 1996 relying on master's theses made by students and a half-time coordinator. Since 2003 three terminologists have worked in the project, one all the time, others part of the time.

Andrey Filipchuk and *Marina Nezhlukto* from the All-Russian Research Institute of Forestry and Forestry Mechanization (VNIILM) presented the research and development of forest terms in Russia. They told that

new terms appear all the time and often they originate from English. They are not necessarily adopted into the Russian language and their content is not properly defined. Definitions are important both for internal standardization in Russia and for booming international communication. Russia's forest economy is an important part of the world economy because of its vast proportion, e.g. 25% of the world's raw timber resources have concentrated in Russia.

TSK's new projects

Page 18

Digital tv

Digital tv interests many Finns at the moment since tv broadcasts will be totally digital in Finland in August 2007. New technology will bring new concepts and strange terms. A terminology project on digital tv was started in September. The purpose is to compile a glossary that contains the most essential digital tv concepts and to ease communication in the field. The glossary is meant for ordinary tv viewers. It will contain about hundred concepts, definitions in Finnish and equivalents in Swedish and English. The glossary should be ready in the end of 2006.

Nordic route terminology project

The Finnish Road Administration has commissioned a terminology project from the TSK. It is part of a larger Joint Nordic Construction Market project. The purpose is to compile a glossary covering concepts on Nordic markets and procurement procedures for a common term bank in order to ease international cooperation in the field and to agree on terms to be used in various Nordic countries. The glossary should be ready in summer 2006. It will contain terms in English and the Nordic languages.

Cross-compliance concepts

Tike, the Information Centre of the Ministry of Agriculture and Forestry, has started a project to define about 50 concepts that relate to the cross-compliance of direct agricultural supports. The defined concepts will be used in creating an information system, and the terminology will also benefit communication in the field. In addition to definitions, recommendations on Finnish terms will be given, and Swedish and English equivalents are added.

Literature

Page 21

TNC-term

The Swedish Centre for Terminology TNC has published a CD-ROM called *TCN-term: en termbank från TCN*. It contains about 45.600 term records. Swedish terms have been defined, and depending on material equivalents are given in Danish, English, Estonian, Finnish, French, German, Icelandic, Norwegian and Spanish.

Labour Market Glossary

The *Labour Market Glossary*, compiled by the Ministry of Finance and the Prime Minister's Office, has been published. It contains about 230 defined concepts dealing with government employer and human resources policy as well as about 140 other entry words. The glossary gives recommendations on Finnish and Swedish terms and translation recommendations in English, German and French. The definitions and notes are given in all these languages.

New standards

The Finnish Standards Association SFS has published standards *SFS-EN ISO 8388 Knitted fabrics. Types. Vocabulary*, *SFS-IEC/TR 62051-1 Electricity metering. Data exchange for meter reading, tariff and load control. Glossary of terms. Part 1: Terms related to data exchange with metering equipment using DLMS/COSEM* and *SFS-EN ISO 17659 Welding. Multilingual terms for welded joints with illustrations*. The fabrics standard defines terms for industrially produced machine knitted fabrics. It contains the English text, its Finnish translation, equivalents in French and German and pictures on knitted fabrics. The electricity metering standard contains English terms and definitions and Finnish terms. The welding standard provides illustrations of welding terms and corresponding English, Finnish and German terms.

Detailed publisher and order information can be found in the Finnish article, pages 21–23.

www.tsk.fi

Sanastokeskus TSK tarjoaa termeihin ja ammattikieliin liittyvää tietoa ja asiantuntijapalveluja. TSK:n päätoimintamuotoja ovat sanastoprojektit, termipankki ja termipalvelu.

TSK julkaisee Terminfo-lehden ohella erikoisalojen sanastoja sekä kirjoja että sähköisessä muodossa. Termipankki TEPA on käytettävissä osoitteessa <http://www.tsk.fi/tepa/>.

TSK:n kirjastossa on laaja kokoelma eri alojen sanastoja, sanakirjoja ja sanastostandardeja. Kirjasto on avoinna arkisin klo 9.00–16.00.

TSK on perustettu 1974, ja sen jäseninä on yksityishenkilöitä, yrityksiä, liikelaitoksia, käännöstoimistoja ja aatteellisia yhdistyksiä. TSK tekee tiivistä yhteistyötä sekä jäsenistönsä että muiden sanastotyöstä kiinnostuneiden yhteisöjen kanssa.

Terminologicentralen TSK erbjuder experthjälp i frågor som berör terminologi och fackspråk. TSK:s huvudsakliga verksamhet utgörs av ordlisteprojekt, termbanker och termtjänst.

TSK utger tidskriften Terminfo samt publicerar fackordlistor både i tryckt och elektronisk form. Termbanken TEPA finns tillgänglig på adressen <http://www.tsk.fi/tepa/>.

TSK:s bibliotek omfattar ett stort antal fackordlistor och ordböcker. Biblioteket är öppet för allmänheten alla arbetsdagar kl. 9.00–16.00.

TSK grundades år 1974 och dess medlemskår består av privatpersoner, företag, affärsverk, översättningsbyråer och ideella föreningar. TSK har ett nära samarbete med såväl sina medlemmar som med övriga organisationer som är intresserade av terminologiarbete.

Sanastotyön asiantuntemusta vuodesta 1974.